

1962 yılında

4 Çekilişte
1,900,000

LİRALIK
PARA İKRAMİYELERİ

AKBANK

Vadeli her 100 Vadesiz her 200 Liraya bir kura Numarası

(Folklor: 75)

cildi temizler... besler...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yumuşak
yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

100 DE 100 SAFTIR
(Faal: 4164 — 76)

Terkibinde krem has-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU

GRİPİN

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN

Kullanınız

Aldığınız müstahzarın ha-
kiki Gripin olduğunu anla-
mak için GRİPİN markasına
bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN

günde 3 adet alınabilir.

Faal: 4163 — 77)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EYLÜL 1962

İÇİNDEKİLER:

Gottwaldov Konferansı ve Strajnitse Festivali	Halil B. YÖNETKEN
Aihastı — Alkarası Üzerine Bir Etüt	Abdülkadir İNAN
Atasözleri Üzerine Bir Araştırma	Kerim YUND
Yozgat'ta Bürük — Çarşaf	Hasan ÖZBAŞ
Konya Kaşığı	Mehmet ÖNDER
Hikâye-i Cezayir Dayıları'ndan Ali Dayı	Şükrü ELÇİN
Zurnayı Yıprandıran Klârnet	Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL
Halk Musıkisi ve Oyunlarımızın Geleceği	Özcan SEYHAN
Afyon'dan Bir Hasret Türküsü	Ali YARŞI
Türk Atasözlerinin Menşe ve Mahiyeti	M. Şakir ÜLKÜTAŞIR
Kilim ve Halı Hakkında	Macide GÖNÜL
XX. Yüzyıl Halk Şairlerinden Tokatlı Azmi	Hayrettin YAMAN
Cennet, Cehennem ile Müftü ve Şeyhülislâm	Mahmut SURAL
Tekirdağ'da Kadın ve Erkek Adları	S. Sami İŞÇİLER

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 158

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİ Sİ

12 3 Mart 1966

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

NO. 158

EYLÜL 1962

YIL: 14 — CİLT: 7

GOTTWALDOV KONFERANSI

Yazan: Halil Bedi YÖNETKEN

Tanınmış Macar besteci ve folklorcusu Zoltan Kodaly'nin başkanlığını ve Dr. Maud Karpeles'in genel sekreterliğini yaptığı, merkezi Londra'da bulunan "International Folk Music Council", in delâleti, Çekoslovak Bilim Akademisi Etnografya ve Folklor, Slovak Bilim Akademisi Müzikoloji ve Etnografya Enstitüleri, Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Çekoslovak Bestecileri Birliği ve Amatör sanat merkezinin iş birliğiyle Çekoslovak Bilim Akademisi Etnografya Derneği tarafından tertiplenen Çekoslovakya'da Gottwaldov'da kurulan "15. yıllık konferans,, ile aynı tarihler arasında da Strajnitse'de tertiplenen Müzik ve dans festivali programları 13 — 21 Temmuz arasında uygulanmış ve bu, müzik ve oyun folkloru ve müzikoloji yararına uluslararası değer ve önem taşıyan büyük bir olay ve o nispette parlak bir başarı olmuştur.

Konferansa ait bütün toplantılar Gottwaldov'da, dans ekiplerinin gösterileri de Stranitse'de yapıldı. Strajnitse gösterilerine Çekoslovakya'dan bin, diğer memleketlerden 400 kadar müzik ve oyuncu iştirak etmiştir. Konferansa Çekoslovakya, Macaristan, Almanya, Sovyet Rusya, Yugoslavya, Bulgaristan, İsrail, İngiltere, Belçika, Amerika, Fransa, Kanada ve Türkiye'den folklorla uğraşanlar muayyen temalarda, her biri 2000 kelimeyi ve okunması 20 dakikayı aşmıyacak uzunlukta, orijinal görüş ve incelemeleri ihtiva eden tebligler sunmuşlar, bun-

lar münakaşa edilmiş ve cümlesi banda kaydolunmuştur, yakında kitap halinde yayımlanacaktır. Bu tebliglerin 300 kelimeelik özeti, 1 Mayıs 1962 tarihinden önce, Çekçe, Rusça, Fransızca, İngilizce, veya Almanca dillerinden biri üzerinde hazırlanarak Prag Çekoslovak Etnografya Kuruluna gönderilmiş, bunlar program komitesi tarafından incelenmiş, kabul edilenler sahiplerine bildirilerek, 2000 kelimeelik asılları da 1 Temmuz'dan önce komiteye yollanmıştır.

20 Temmuz akşamı saat 20,00 de Çekoslovak Besteciler Birliği tarafından düzenlenen bir Konserde sırf Halk müziğinden müphem eserler icra edilmiştir. Temmuz 21 de kapanan Gottwaldov konferansı ile Strajnitse festivali, ni Uluslararası Halk Müziği konseyinin Rumeni millî komitesi tarafından tertiplenen "Bükreş festivali,, takibetmiş, Balkan ve Adriyatik memleketlerinden gelen bir çok halk oyunları ekipleri "Balkan ve Adriyatik memleketleri Folklor Festivali,, ne katılmışlar, bu festival de 26 Temmuzdan 4 Ağustos tarihine kadar devam etmiştir. Memleketimizden bu festivale nedense hiç bir ekip gönderilmemiştir.

Gottwaldov konferansına Türkiye'den, bu satırların yazarı ("Aksak,, denilen ölçülerde yaratılmış Anadolu Türk folklorik dansları müziğinden bazı örnekler) temah Fransızca bir tebligle iştirak etmiştir. Bu tebligle ilgili olarak, özellikle 5,7 ve 9 vuruşlu ölçülerde ya-

KALİTE BAKIMINDAN
DAHA ÜSTÜN

FIAT BAKIMINDAN
DAHA UCUZ

Skrip
MÜREKKEBİ

Skrip dünyanın 1 numaralı mürekkebidir. Skrip şişelerindeki hususi hazne sayesinde...

...elinizi kirletmeden dolmakalemizi rahatça doldurabilirsiniz.

EN GENİŞ RENK ÇEŞİDİ
ileri gelen kırtasiyecilerde arayınız

Eseri er Arasında :

ALBASTI — ALKARASI ÜZERİNE BİR ETÜD

[Dr. Ulla Johansen, Die Alpfrau, Eine Damonengestalt der Türkischen Volker]

Yazan: Abdülkadir İNAN

Türk folklor ve demonolojisinde en ün- lü kötü ruh (Peri) olan albasti ya da alka- rısı konusu üzerine Dr. Ulla Johansen kü- çük fakat çok güzel ve dikkati çeken bir etüd yayınlamıştır (x). — Müellif bu etüd için Altaylardan Akdenize kadar yayılan bütün Türk uluslarında bu konuya ait tes- bit edilmiş olan malzemenin aşağı yukarı hepsinden faydalanmıştır. Müellif etüdüne Türk uluslarının albasti ya da alkarası hak- kındaki inançları bütün dünya uluslarının çok eski bir kütür merhalesinde bulunduk- ları çağda inandıkları kâbûs (Alptraum) ruhu ile ilgili olduğuna işaret ederek baş- lamıştır. Bu konuya dair Ernest Jones'in *Der Alptraum* başlıklı (Schriften zur an- gewandten Seelenkunde, H. 14, 1912 S. 13) makalesini zikrediyor.

Dr. Ulla Johansenin topladığı ve mu- kayeselerini yaptığı malzemelerden anla- şıldığına göre Türk uluslarında bu konuya ait inanç ve efsanelerin birine çok benze- mektedir. Eski Türklerin inandıkları birçok iyi ve kötü ruhlar müslüman olduktan son- ra cin, peri, dev adlarını almışlardır. İslâ- mın tam yerleştiğinden sonra eski ruhların adları unutulmuştur. (S. 316). Buna rağ- men Albasti, eski adını muhafaza etmiştir.

Müellifin etüdünde dikkate değer buldu- ğumuz cihetlerden biri "Albasti", nın Türk- lere hindu cermen uluslarından geçmiş olduğu hakkındaki mütalâasıdır. Cermen -

ratılmış başlıca Türk Halk oyun ezgileri, bandlardan dinletilmiş, bazı ulusların kendi- lerine mal ettikleri aksak ölçülerin Anadolu- nun yerli ölçüleri olduğu anlatılmış, gerek teb- lig ve gerek dinletilen örnekler saionda bulu- nan 300 ü geçen seçkin dinleyici kitlesi, her biri kendi alanında uzman olan tanınmış oto- riteler üzerinde büyük ilgi uyandırmış, teb- ligi müteakip yabancı bilginler Türk müzik ve oyun folkloruna ait bir çok sorular sormuş- lar ve sorularına tatmin edici cevaplar almış- lardır. Bu iştirak yabancılara Anadolu Türk müzik folkloru hakkında fikir vermesi bakı- mından çok faydalı olmuş, bir çok yabancı uz- manlar Türk müzik folkloru konusunda o ana kadar hiç bir bilgileri olmadığını, fakat artık bir çok gerçekleri yeni olarak öğrenmiş bulun-

lerde "Alp" ruhu hakkında bir inancın bulunduğunu gösteren bir işaretin Tacitus'un eserinde bile bulunduğunu kaydediyor. Buna göre eski cermenlerin Alp ruhu ile bizim "Albasti" aynı kaynaktan geliyor ve "Albasti" aslında "Alp + basti" olup son- radan "Albasti" şeklini almıştır. Bu açıklama Aşmarın, Malof ve Menges gibi türko- loglar tarafından da kabul edilmişti. Ger- çekten bizim "Alp+basti" almancadaki *Alpdrücken*'in aşağı yukarı tercümesidir.

Bizim *Al+karısı* ise *Alp+basti*'nın *al+basti* şeklini aldığından sonra uydurul- muştur.

Müellif benim bir makalemde (Al ruhu hakkında. T. Tarık, Arkeologya ve Etn. Der- g'si, 1933, sayı 1) ileri sürdüğüm bir farazi- yenin gerçeğe uygun olmadığını belirtiyor. Bu faraziyem "Al", ruhunun çok eski bir devirde "iyi ruhlardan biri olabileceğini" tahminden ibaretti. Bu faraziyem Al ren- ginin türklerce iyi sayılmasına kutlu sayı- lan ateşe de al ot denilmesine dayanıyordu. Dr. Ulla Johansen'in açıklaması bu farazi- yemin yanlış olduğunu göstermiştir.

Bu tetkikten anlaşıldığına göre eski de- virde "Al" adlı bir ruh yok, bu ruh "Alp+ basti" compositası "Al+basti" şeklini al- dıktan sonra yaratılmış oldu.

(x) *Zeitschrift der Deutschen Morgen- landischen Sesellschaft, 1959, B. 109 — Heft 2, S. 303 — 316.*

duklarını açıklamışlardır.

Konferansta 18 Temmuz günü öğleden ön- ce sunulan tebliğler arasında, İngiltere Kem- bric Jesus College'i profesörlerinden Dr. Lau- rence Picken — ki senelerdenberi tatillerde memleketimize gelip Türk halk müziği ve o- yunları, fakat özellikle Türk Halk Müziği Â- letleri üzerinde derinlemesine incelemeler yap- maktadır — tarafından (Uzun saplı Türk halk müziği âletlerinin teknolojisi) konusunda Bağ- lamalara ait çok enteresan bir tebliğ takdim- olunmuştur. Bu tebliğ de büyük ilgi uyandı- rmıştır. Dr. Laurence Picken davularımızı in- celemek üzere hâlen Anadolu'da, şu anda sa- nıyorum ki Gaziantep'de bulunmaktadır. Halk müzik âletlerimiz hakkında hazırladığı etüd büyük bir ansiklopedide yayımlanacaktır.

Araştırmalar :

ATASÖZLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yazan: Kerim YUND

Yıllar geçtikçe duygu ve düşüncelerimi z- in yuvaları olan kelimeler manalarını nasıl değiştiriyorsa atasözlerimiz de yapılarını ça- ğın törpülemezinden kurtaramamaktadır.

Bir çokları Atasözünü donmuş, taşlaş- mış bir düzen sayar. Yaşayış ve inanın disiplin, güveni olan Atasözünün değişmemesi her ne kadar istenirse de yenilikleri ve gelişleri öl- çüp tartamayan atasözleri de ömrünü bitir- miş olur.

Söz dizisindeki kelimeleri anlamdaşları ile bile değiştiremiyerek kadar birbirine ki- litlenmiş olan atasözleri ihtiyacın eünde ken- disini onarmazsa müzeliç olur.

Biz burada hemen hemen beşyüz yıllık bir atasözümüzün; çağ, yer, toplum ve kişi bakı- mından uğradığı değişiklikleri, kendini onar- masını, şirinlik tuvaletini belirteceğiz.

1480 (885 hicri) yılında yazılan derliyenî bilinmiyen Velet İzbudak tarafından bulunup 1936 da Türk Dil Kurumunca (Atalar Sözü) başlığı ile yayınlanan kitabın 387. atasözü,

Bireği yumruğu yemiyen kendi yumru- ğunu demir sanır

demektedir.

Burada bireği: başkası, el anlamına gel- mektedir. Demir de sağlamlık ve ağırlığın sim- gesi sayılmaktadır.

1863 — 1870 yıllarında basılan Şinasi'nin Durubu Osmanîye'sinin 541. atasözü,

El yumruğunu yemiyen kendi yumru- ğunu Bozdağ'ın armudu sanır.

diye Mustafa Nihat Özün'ün (Türk Ata Sözl- eri) kitabının 3173. sırasında kayıtlı. Bu kitap ta (Bozdağı) nın büyük be ile yazıldığına gö- re yer adı olması gerektir. İzbudak'ın atasö- zündeki demir, — Özön'ün kitabına doğru geç- mişse — Bozdağı armudu olmuştur. Fakat Bozdağı armudu bizlere bir şey söylemiyor.

Yine Özön'ün adı geçen kitabından aldı- ğımız Ahmet Vefik Paşa'nın (Müntehabatı Durubu Emsali Türkiye) adlı kitabında,

El yumruğunu yemiyen kendini kahraman sanır.

denilerek Atasözünün büyük bir anlam ona- rılması yapılmıştır. Mehmet Halit Bayrı ise, 1947 de basılan (İstanbul Folkloru) adlı kiti- bının 40. sf. de,

El yumruğu yemiyen kendi yumruğunu armut sanır.

diye yazmıştır. Demirin yerine gelen armut burada iyiden iyiye manâyı kapamıştır.

Reşat Ekrem Koçu'nun çıkardığı İstanbul Ansiklopedisinde Bozdoğan kelimesinde Ata- sözünü,

El tokadı yemiyen kendi yumruğunu boz- doğan sanır.

şeklinde kayıtlıdır, ve bu bölümün son par- çasında ise,

El tokadı yemiyen kendi yumruğunu boz- doğan armudu sanır.

denmesinin güzel sözün mânasını düşürdüğünü söyler.

Bozdoğan kelimesi M. Z. Pakalın'ın Os- manlı Tarih deyimleri ve terimleri adlı kiti- bında bozdoğan sözünde, gürzün türkce adı- dır diye açıklanıyor, Gürz veya topuz, ucunda bir yuvarlak maden bulunan ağaç veya metal saplı bir sopadır. Savaşlarda silâh olarak kul- lanılan bozdoğan, yırtıcı ve Türklerin sevdiği bir kuş olan doğanın bir soyu olan kuşun da adıdır. Topuzun adı ile kuşun adı bir birine bu bakımdan ilgili olabilir. Bozdoğan adı ve rilen gürzün topuzunun ağırlığı üç kilo kadar olup işlemeleri şekli çeşitli olabilir. Yuvarlak karpuz gibi ve armut gibi olanları da vardır. Bozdoğan armudu terimi topuzu armut gibi ve sapı uzun olan bir gürz çeşidinin adı olabi- lir. Koçu yukardaki yazısında her çeşit iri ar- muta bozdoğan armudu derler dediğine göre bu silâhtan iri armutlara verilen bir ad da çıkarılmış olduğu düşünülebilir.

Bu görüşten Elin yumruğunu yemeyenin kendi yumruğunu bozdoğan, bozdoğan armudu, armut sanır sözleri daha aydın anlaşılmiş olur.

1944 de Sayit Uğur, Fuat Akbaş'ın birlik.

YOZGATTA BÜRÜK — ÇARŞAF

Yazan: Hasan ÖZBAŞ

Eskiden kadınların sokağa çıkarken üzerlerine örttüğüleri Çarşafa Yozgatta BÜRÜK derler. Bürük nadir olmakla beraber Yozgatta halen vardır fakat bu zamana kadar muhtelif safhalar geçirmiştir.

HUMAYUN BÜRÜKLER: 80 —90 yaşını idrak edenlerin söylediklerine göre, eveli Yozgatta kadınlar sokağa çıkarken yorgan çarşafı gibi düz ve süt gibi beyaz humayun çarşaf örtünürlerdi. Bu çarşafı örtünenler, çarşafın bel hizasından alt kısmının ibikleri, ni, iki yandan enteri şalvar kuşaklarına sokarak tuttururlar ve üst kısmını başlarına örtterlerdi. O vakitler yaşlılarda peçe yoktu.

Sonra alt tarafı dikişli ve belden kuşaklı Humayun bürükler çıktı. Bunlar belden büzgülü olur, uçkur takarlardı. Belden yukarısı öntü açık olur, belden aşağı kısmına sade düğmeler dikilerek süslenirdi. Bu bürükler topuğa kadar iner, bütün vücudu örterdi. Uçları işemeli veya püsküllü uçurla bellerinden bağlarlardı. Yüzlerine siyah peçe tutarlardı.

FASÜNE BÜRÜKLER: Humayun bürük, te çıkardığı İçel Rehberi adlı kitabın atasözleri bölümünde 31. sf. de.

Elin yumruğunu yemeyen kendi yumruğunu değirmen taşı sanır,

diye yazılıdır. Buradaki değirmen taşı sözü, el değirmeninin taşı olarak kabul edilmelidir.

1962 de Silifkeli eski Bakırköy orman bölge şefi Niyazi Okay da,

Elin yumruğunu yemiyen kendi yumruğunu balyoz sanır

diyerek beşyüz yıllık atasözümüzün son aldığı şekli bir konuşmada söyledi.

Yalnız atasözlerimiz değil, bütün folklor malzememiz, zaman, yer, toplum, kişi bakımından değişmekte yeni hayata uymayanlar bir yere gömülüp kalmaktadır. Bunları bir arkeoloğun verdiği ciddiyetle ele almamız devletce ele almamız bize bir enstitü kazandırmış olacak Türklük ve dünya bilim alanına hizmet etme şerefini sağlayacaktır.

lerden sonra çıktı. Bunlar yünden mamül, koyu yeşil, koyu kahve rengi, kendinden kabartma çiçekli idi. Çiçekler ufak ufak, yüksük yüksük kabarcıklar halinde idi.

Fasüne bürükler topuğu geçer, yerde sürünürdü. Eteğin arka kısmı daha uzun olurdu. Buna KUYRUKLU da derlerdi. Etek kenarı na sudaşına benzer bir zincir çekilirdi. Kuyruk ve etek yerde süründüğü için, kadın sokakta yürürken arka kısmı öne katlıyarak ve ön kısmını kaldırarak daima bir eliyle tutardı.

DAMASA BÜRÜKLER: Kuyruklu Fasüne bürüklerden sonra KUYRUKLU DAMASA bürükler çıktı. Damasa bürüklerde de kuyruk arka kısımda uzun olurdu. Bu bürüklerin yeri siyah, üzeri mavi veya lacivert çiçeklerle süslü idi. Etek ve baş kısımlarının içi (dayansın diye) humayun astarlı olurdu. Bürünenler yüzlerine peçe tutarlardı, bürüğün üst kısmını kuşbaşı BÜRÜK İGNESİ ile çenesinin altından tutturur ve sokakta giderken sağ eliyle kuyruğu kathyarak tutar, bürüğün üstü elini örterdi.

Damasa bürükle kadın yolda giderken hısr hışır hışırdardı.

HAMUR İPEK BAĞDAT BÜRÜĞÜ: Damasa bürüklerden sonra çıktı. Biçimi düzdü. Baş ve eteği sırma veya ipekle işleme sulu olurdu. Tatlı pembe, menekşe moru, patlıcan moru, güvez, koyu yeşil, koyu mavi renklerde olurdu. Suları semani (açık sarı) idi.

DÖĞME BÜRÜKLER: Bağdat bürüğünden sonra çıktı. Döğme bürüklerin yeri ipekli idi. Koyu vişne çürüğü, koyu pembe, patlıcan moru, renklerde olurdu. Bu bürüklerin üzerinde el gibi, el gibi büyük sırma ile işleme çiçekler bulunurdu. Biçimi düzdü, topuğa kadar inerdi. Bürünenler yüzlerine peçe tutarlardı.

İPEK FAY BÜRÜKLER: İpek fay bürükler düzdü. Siyah olurdu, çiçeksizdi. Bu bürükleri bürünenler yüzlerine hasırlı peçe örterlerdi.

İpek faylarla sonraları Atlas, Canfes bürükler de araya karıştı.

ARAŞTIRMALARI

ALACA BÜRÜKLER: Bu bürüklerin yeri pamuklu idi, beyaz üzerinde ufak siyah kareler bulunurdu. Biçimi bugünküler gibi düzdü. Kayseriden gelirdi, onun için buna Kayseri bürüğü de derlerdi.

SATRAÇLI BÜRÜKLER: Alaca bürüklerden sonra çıktı. Çorumdan gelirdi. Onun için buna ÇORUM BÜRÜĞÜ de derlerdi. Biçimi düzdü. Yeri pamuklu idi. Beyaz üzerinde kalın siyah çizgiler arasında kareler bulunurdu. Etek ve baş kısımları dört parmak kalın, ligında siyahtı.

Satrançlı bürüklere halen tek tük tesadüf edilmektedir.

Faylarla, Alaca bürükler gittikçe azalarak Satrançlı bürüklerle bir zaman yanyana gitti. Sonra siyah ipek bürükler görünmeye başladı. Daha sonra siyah ipek bürükler, kuşak yerinden ayrıldı, PELERİN çıktı.

PELERİN: Pelerin iki parçadan ibaretti. Alt kısmı eteklik gibi belden aşağı giyinilirdi. Kuşak yeri lastikli idi. Üst kısmı şemsiyenin yarısı gibi idi. Başa alınırdı. Baş, göğüs ve kolları örterdi. Baş kısmında peçenin üstünden bağlamak için bir bağ bulunurdu. Rengi siyahtı. Pelerini genç hanımlar daha çok o kumuş olanlar örtünürdü. Yüzlerine peçe de alırlardı.

Pelerin örtünenlere TENKO dediler. Bazan sokakta pelerinli hanımlar geçerken, küçük mahalle çocukları ardından :

Tenko
Arkası fresko
Tenko
Arkası fresko
diye çığırışlılardı.

Pelerin bundan 40 sene kadar evvel çıkmıştı. Fakat çok devam etmedi. Bir müddet sonra belden aşağı eteklik kısmı kalktı. Bunun yerine siyah kadife LOTOR giydiler. Pelerin üst kısmını başlarına örttüler.

Kadife LOTOR düz manto biçiminde idi. Rengi siyahtı. Kendinden çiçekli idi. Etekle ri sulu olurdu. Düğmesizdi. Kopça ile tutturulardı. Çok bol ve uzun olurdu. Yakalar

enli olurdu. Omuzbaşlarına düşerdi. Göğüs üstü kapalı ve cepsizdi.

Kadife lotor pelerinle, alaca bürük, satrançlı bürük ve siyah bürük karışık gidiyordu. O sıralarda bir de KOSTÜM TAKIMI çıktı. Fakat bu tek tük görüldü. Kostüm takımının; altı eteklik, üstü ceket gibi fakat arkası kuşaklı, beli enli içinden lastikli, yaka ve kolları ufak parlak düğmelerle süslü, eteği oyma oyma fisto işlemeyle işlemeli idi. Önüne büyük düğmeler dikilirdi. Fakat düğmelerin altından 3 — 4 kopça ile tutturulardı. Bunu giyenler başlarına pelerin alırlar ve peçe tutunurlardı.

Bu sırada Kadife Lotolar azaldı. Kadife MANTO'lar çıktı. Kadife mantolara diğer kuşaklı mantolar da karışarak çabucak çoğaldı.

(Mantolar; boydan bir, bir buçuk kadar kısalarak ve muhtelif renk ve biçimler değiştirerek halen devam etmektedir.)

Sonraları peçe kalktı, pelerin de atıldı yerine ATKI çıktı.

ATKI: Ötedenberi Yozgatta kadın giyimlerinde yeni bir şey çıkınca, yeniye hep gençler alır, eskiiyi yaşlılara bırakırlar. Atkılar da yeni çıktığında hep tazeer örtünüyordu. İlk defa atkılarını filikten ve yünden tığla, yıldız yıldız çiçekli kençileri örterlerdi. Bunun renkleri kar gibi beyazdı. Sonra şişle, varış gelişli düz örgü atkılar örtündüler. Sonra masa örtüsü gibi dört köşe pamuk dokuma atkılar çoğalınca örme atkılar kalktı. Bürükler de azaldı. Sonraları atkılar ortadan yarıya bölündü, daha zarif yarım atkılar çıktı. Tazeer yarım atkılar örtündüler.

Atkılarla, satrançlı bürük, siyah bürük bir zaman yanyana gitti.

Sonra genç kızlar bu atkılarını da başlarından attılar. Yerine baş örtüsü aldılar. Atkılar yaşlılara kaldı. Baş örtüsüne kadar atkılar altında hanımların başında yemeni (tü bent) bulunurdu. Atkı ile yemeni de atıldı. Baş örtüsünü. Şifon, Eşarp, Püfyandı takip etti.

Nihayet genç kızlar bunları da başlarından attılar. Saçlarını Ondüle yaptırıp sokağa mantosuz ve baş açık çıktılar. Artık şimdi Yozgatta hanımların sokak kıyafetleri Ankaraya uymaktadır.

KONYA KAŞIĞI

Yazan: Mehmet ÖNDER

Şehre gelen turistlerin bizim kaşıklara ağbetini görünce, artık eşe dosta ne hediye öndereceğimi düşünmez oldum. Gelene de Konya kaşığı; gidene de.. Burmalısı, yılanlısı, meyitlisi, çiçeklisi.

Bir zamanlar Konyalı Hatip Ruşen Efeni'nin heybesini sırtına vurarak Parise kadar götürdüğü, orada altın madalya kazandırdığı Konya kaşıklarının şöhreti, Mısırdan, Arabistanına, oradan Cezayire, Tunus'a kadar uzanmış, Konya yıllarca, harice kaşık ihraç etmiştir.

Kaşık deyipte geçivermeyin.. Konya'ya has bir hususiyet taşır. Ağacı bir elden, demirini bir başka elden çıkar. Her babayığit te yapamaz. Zaten öyle olmuş olsaydı, bugün Konya kaşığı diye, Konya'ya has bir sanat tezini ortaya atamazdık..

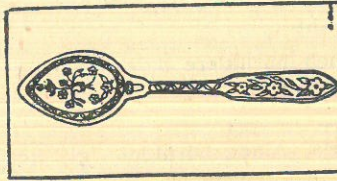
Hele kaşıkların üzerindeki ateş damlası o beyitler.. Kimisi kanaatten, kimisi nasihatten dem vurur.

"Bana benden olur her ne olursa"
"Başım rahat eder, dilim durursa"

diyeni mi ararsınız, (Afiyet olsun efendim) diye elpençe divan duranı mı? Ziya Paşa'nın (terkibi bend) inden de birçok mısralar, beyitler aktarılmış.. Bugün Konya'da başlıbaşına bir (Kaşık Edebiyatı) var desem, doğrudur. İncelenmeğe, yazılmağa değer bir tarzı nevin..

Konya kaşıklarının kendine mahsus bir sanat orijinallığı, bir motif ve süsleme karakteri vardır. Usta kaşıkkıllar, ağacının şeklinden dahi, bu Konya'dır, bu Manavgattır, diye kolayca ayırt edebilirlerdi. Konya'da namılı kaşıkkıllar yetişmişti. Bunlar içerisinde içeride ve dışarda şöhret kazananlar, altın, gümüş madalya ile taltif te edilenler vardı. Zaman oldu, Şark ve Cenup memleketine, yurt dışına deste deste Konya kaşığı ihraç edildi. Ağacının sağlamlığı, sırnın parlak ve dayanıklılığı, yazı ve motif güzelliği, mahalli pekçok hususiyetleri ile Konya kaşığı aranılır, alınır, satılır.

Halk edebiyatı ve masallarımızın Kahveci Güzeli, İpekçi Güzeli gibi, Konya'nın folklorü, ne girmiş bir de (Kaşıkçı Güzeli) vardır. Türbe önündeki mütevazı dükkânında kaşıklara renk ve ruh veren bu güzel delikanlının şöhreti dillere destan olmuş. Nazenin dilberler, Türbe önünden her geçişte bu delikanlıdan bir

Bir Konya Kaşığı Motifi

deste kaşık almadan yapamazlarmış. Gel zaman, git zaman Konya Paşası "Vali, nin kızı bu delikanlıya gönünü kaptırmış.. Kıyafet değiştirir, dadısı ile birlikte her gün bu kaşık çıya uğrarmış: Civan delikanlı da bu melege gönünü vermiş. Aşkın en tatlı mısralarını kaşıklara işlemiş. Öyle ki her kaşık buram buram sevda tüter olmuş.. Paşanın konağı da kaşık deposu olmuş adeta.. Paşa sofrasında bu alev alev yanan aşkın içli beyitlerini okudukça merakı artmış. Kaşıkçı güzelinin dükkânına giderek:

- Evlâdım.. Görüyorum ki aşkınsın..
- Evet öyledir Paşam.
- Seni Sevdiğinle birleştirelim. Kim bu güzel..
- Bilmiyorum Paşam. Hergün buraya uğrar, bir deste kaşık alır gider.
- Bekliyelim, kimin kızı ise Allahın emri'ne düğününüzü yapalım.

Kaşıkçı güzeli ile Paşa beklerler. Biraz sonra güzel kız içeri damlar. Paşa kızın çarşafını kaldırıncaya şaşırır, kendi kızı olduğunu anlar.. Sözünden de dönmez.

— Allahın takdiri böyle imiş, çağırın imam efendiyi der ve nikâhlarını kıyar.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine..

HİKÂYE-İ CEZAYIR DAYILARINDAN ALİ DAYI (*)

Yazan: Şükrü ELÇİN

Söyle rivayet iderler ki, zamânı kadim de Akdeniz yahlarında, Cezayir Vilâyetinde bir nâmdar dayı vefat idüp, ondört yaşında bir mahbup oğlu kaldı. Adına Ali Dayı dirler idi. Bu Ali Dayı, bir gün kendi akrası bir kaç oglancıklar ile bir küçük kadırgaya binüp, deryayı seyran iderken hemen bir ak sakallı Pîr yanına gelüp eydür: "Ali Dayı oğlum, senin baban bir nâmdar gaazi idi, sen dahi bir gemi peyda eyle, bir kaç namdar dayı ar ile derya seferi eyle. Haktaâlâ Hazretleri işini rast getirüp, eline çok mal gire ve gaazi olasın..", deyü dua eyledi, ânide gaip oldu. Heman Ali Dayı evine gelüp validesine eydür: "Benim babamın hiç malı yok mudur?.. Vali dedi eydür: "Oğlum, baban malı çok, istediğin gibi al, harceyle..", deyüp mahzenlerinin miftahlarını eline teslim eyledi. Ali Dayı dahi, mahzen açup, mal çıkarup, odasını döşeyüp güğümler ile kahve kaynadup, bir cedid yüğürük çektire yaptıрмаğa mübaşeret eyledi. Tel'âllar nida ider ki: "Ali Dayı derya seferine çıkacak, gelenden geçenden isteyenler dayı var ise gelsün, yazısun..", deyü. Yazılmağa gelin, Ali Dayı odasına geldiler. Ali Dayı ider ki: "Ben kırk yiğit isterim ve lâkin kırkı dahi firenk lisanı bile, eğer bilmezseniz yazmam..", dedikte, firenk lisanı bilenleri yazdı, bilmeyenleri gerü gitti. Yazılanlar, feleğe kelek dimeyenleri, tûvana yiğitler idi. Kırk tane yiğit bu tarafta Ali Dayı her birine birer kat dayı libası ve birer kat firenk libası getirüp, kurbanlar kesildi. Ali Dayı validesine ve cümle yaranlarına vedalaşup, bir vakî mübarekte yaptırdığı çıktırıye girüp, yelken açup deryaya azmeyelediler. Gemidir eyyamın bulup bir nice zaman gezdiler; ellerine bir neane girmede, Ali Dayı eydür: "Benim ba-

(*) 1938 yılında Kitapçı Bay Raif Yelken'in faydalanmaktığı için verdiği tarihsiz kıymetli bir mecmuadan alınmıştır. Mecmuada ayrıca Vahdî'nin tamamı bilinmeyen "Burşak Hoca Abdür-rauf Hikâyesi ile Hikâyet-i Bağdat Şâhi, Hikâye-i Acem Şâhinin oğlu Kamerrizzaman, Hikâye-i Bengi Hallâc, Hikâye-i Ebülfeth Sultan Mehmed Hân ile Mahmud Paşa vardır.

lam bir bâr valideme söyler imiş ki, her nerede bulunmazsa ve illâ Ceneviz Boğazında bulunur der, imiş. Gelin biz de oraya gidelim..", deyü emredüp, cümle dayılar dahi "semi'nâ..", deyüp, o tarafa döndüler. Bir kaç gün gittiler. Ceneviz boğazına geldiler. Bir firenkis, tan gemisi boğazın içinde sekizyüz mikdarı, cenkçi levent ile bir limanda demir bırakıp, oturmuş. Kâfirler, bunları gördükte heman serin direğine bir oğlan çıkarup baktılar. Oğlan haber verdi: "Boğazdan bir küçük kayık göründü, bu tarafa geliyor. Kâfirler eydür: "A, cep nasıl kayık ola, buraya küçük kayık gelmez, belki balık avcısı ola..", deyüp birisi muhayyet olmayup, her biri harhoş şübrî hamr idüp, kendi âleminde oldular.

Bu tarafta Ali Dayı dahi kâfir gemisin görüp: "Yârenler, göreyim sizi, erlik bugün olur..", deyüp hemen Ali Dayı cümlesine firenk libasların giydürüp, firenk uslubuna girüp, firenkçe söyleşmeğe başladılar. Cümlesine tenbih etti: "Ey dayılar, yârenler, kaçan çekti remiz kalyona yanaştıkta, ben içlerine girüp biraz eğlenürüm, siz hazır, âmâde ve paialarınız yanınızda muntazır durun; kaçan ben ayağımı bir kere kalyonun tahtasına urduğum gibi, cümleniz dal pala olup kalyon içinde olan kâfirlere koyulun. Haktalâlâ nusret verüp inşallah fethederiz..", deyüp anlar dahi: "semi'nâ cümlemiz senin fermanındayız..", dirler. Andan Ali Dayı sandala girüp, balık avlar gibi oldu. Biraz gidüp kalyona yakın geldiler. Kalyonda olan kâfirler gördüler. Bu gelen kayık firenk kayığı imiş, kalyon içinde olan kâfirlerin uslubunda haber sual iderler. Ali Dayı dahi: "Biz balık avına çıktık..", der. Kâfirler haber aldıktan, bunlara riayet idüp Ali Dayıyı kalyona aldılar, yemeğe ve içmeğe başladılar. Heman Ali Dayı, bunlara şarabı doluca doluca sundu. Cümlesi sarhoş olup her halden bihaber oldular. Ali Dayı gördü ki, bu fırsatı ganimet; bir kerre ayağın kaldırıp urdu; o saat kırk tane yiğit bir uğurdan kalyona dökülüp, heman Ali Dayı dal pala olup kendi, kapudan olan reisi helâk eyledi.. Beurun ne dururunuz?..", deyüp her biri aslan gibi kâfire kılıç yürüttüler. "Kâfirler bu ne..", deyince tarumar olup, bir saat içinde sekizyüz kâfir, cümle kılıktan geçürdüler, leşlerin der-

yaaya attılar. Bادهu, kalyon anbarlarına girerler, aradılar. Arar iken Ali Dayı bir kamaçaya girdi. Altın ve gümüş kandıler yanar, kırk bir dane on dörder yaşında firenkler, her biri ra'nâ güzel oğlanlar, cümleden âlâ birisi sedirde, yastıklar arasında oturur. Hemen Ali Dayı gördüğü gibi, ol sedirde olan gulâmı kendi alup: "Aman gelin şahbazlar, işte her birinize birer gulâm,, deyüp kırk dilâverler gemiye girüp her biri birerin aldılar. Öbür kamaralara girdiler gördüler ki, altın ile gümüş karışık yığılmış ve nice tuhfe ve eşyalar buldular. Cümlesin kalyondan devşirüp kendi çektirenlerine aldılar. Her biri şad'ü hurrem olup, gulâmların yanlarına alup, yelken açup yola revan oldular. Bir nice gün zevki safa ile gittiler. Günlerde bir gün Cezayire yakın geldiler. Cezayir Dayıları, deryada bir çektire görüp: "Acep nasıl gemi ola,, deyü, her biri palasın ve tüfengin alup iskele başına geldiler. Yakın gelicek gördüler, Ali Dayı. Her biri, "Hoş geldiniz, safa geldiniz Ali Dayı,, deyü, cümlesi azim sevindiler, validesine müjde ittiler ki, "Oğlum geldi,,

Bu tarafta Ali Dayı, çektiresin kendi kalyokhanesine yanaştı. Çıkup cümle dayılar ile buluştu. Oradan validesi ile konuştu. Validesi dertment de yeniden ihya oldu. Kırk dane da, yıllar dahi her biri kulları ile yerli yerine gittiler. Ol cümle akrabalar buluşup, azim şad'ü handân oldular. Yorgunlukları geçüp birkaç günden sonra, bunlar hep Ali Dayı odasının çıkup, ol ganimet malı ortaya yığıldılar. Kırk dane dayılar her biri, altın ile gümüş karışık birer çuval hisse aldılar. Bakisin, Ali Dayı mahzenine koydu. Ol dayılardan biri eydür: "Yârenler, yarın filân meyhanede ziyafet var. Cümleminize oraya teşrifinizi rica ederim. Ali Dayı ve cümle yaranlar (Semi'nâ) deyüp gittiler. İrtesi ziyafete vardılar. Ziya fethanede yediler, içtiler. Akşam oldu, herkes kendi hanelerine geldiler. Çün sabah oldu, yine bir ziyafethaneye dahi gittiler, yediler, içtiler. Elkissa, bu tarz üzere ve sair yaranlar dahi davette bile olup, kırk gün, bu kırk yaranlar zevküsafa ittiler. Ortadan gam ve kasaveti giderdiler. Bir gün Ali Dayı yine ziyafete gitmiş idi. Gulâmını evde bırakmış. Gulâm, bir odanın birine girüp, başını çözüp saçını dağıttı. Ali Dayının validesi, üzerine girüp gördü, "Nedir bu saç, senin keyfiyetin nedir?,, Kız eydür: "Ben Cineviz kiralının ki-

zı idim. Ol kırk oğlanlar benim cariyelerimdir. Bir gün babamdan izin alup, sekizyüz mikdarı cenkçi ve kapdan ile bir kalyon donatup, şikâre, derya yüzüne çıkmıştım. Senin oğlun gelüp, kapdanımı ve sekizyüz levendimi helâk idüp, mal ganimet ile bizi saydı. Hemen validesi sevünüp, kızı soyup, dibalar ve zibalar ve başına jncili serpuş giydirüp, sedire geçirüp oturttu, oğlunun gelmesine muntazır oldu, çünki aşham karip oldukta Ali Dayı kalkup, çalkamı bulamı hanesine geldi. Sarhoş olduğundan, doğru validesinin odasına girdi. Gördi ki sedirde bir güzel kız gibaya, zibalara garkolmuş, oturur. Ali Dayı eydür: "Behey valide, sen bunu niçün böyle idersin, komşu kızlarını getirüp bana gösterirsin. Eğer beni alsın dersen ben hod alman,, Validesi eydür: "Behey oğlum, hele sen bir hoşça gör, bu senin getirdiğin gulâmdır,, Hemen Ali Dayı bu cevabı işidecek kızın yanına gelüp, tahkikini sual eyler: "Bunu sen niçün ittin, aslı nedir? Sen bize geleli niçin ben kızım dimesdin?,, Kız dahi dehan açup validesine naklettigi gibi, kendi Cineviz kiralı kızı olup, bir kapdan ile sekizyüz cenkçi levend ile deryaya şikâre çıktığını ol kırk gulâm deyü alman, kırkı dahi kız olduğunu ve cümle mal kendinin olduğunu bir bir iyan eyledi. O zaman Ali Dayı sevünüp, canı gövdesine sığmaz oldu. Oradan tiz taşra çıkup, ol kendinin yaranları, bayrağı altında olan kırk nefer dayıları çağırup eydür: "Yaranlar, benim sizlere bir büyük müjdem var,, Dayılar, "Nedir?,, dediklerinde, "Bizim gulâm deyü alup, firengistandan getirdiğimiz cümlesi, meğer kızlar imiş,, deyüp aslıni beyan eyledi. "İmdi benim maksudum sizden budur ki, ben bir azim düğün ideyim, biriniz bir akça harç eylemen; düğün tamam oldukça cümlemiz bir gün akdî nikâh olsun ve bir gecede gerek olup cümlemiz birden muradımıza irelim,, dedikde, her biri şadühandân olup, "Semi'nâ,, deyüp, dağılıp evlerine vardılar. Herkes kızların libaslarını değışüp evlerinde pinhan ve kendî levâzımın ve kızların levâzımın ve tedârikin görmekte. Bu tarafta, Ali Dayı mahzen açup, mal döküp, düğün tedârikin idüp, kırk gün kırk gece düğün olsun deyüp, vilâyetin bütün kibar, sagirin ve kebirin davet idüp hergün sa-falar ile ziyafet ve hezâr günâgün sanatlar ve çengiler ve çiganlar ile iysü işrete başladı. Amma bunun mabeyninden beş on gün mu-

dur itti, Ali Dayı bir kere kıza nâl, haur sual itmedi. Şimdi kıssamız.. Kız bihuzur olup: "Bir kere Ali Dayı gelüp, benim bir hatırımın sual itmedi. Şimdi bana böyle oduktan sonra yine bu muameleyi ider,, deyüp heman oturduğu odanın kapusunu kilitleyüp, derya tarafına o-an pencereye bir depme urup, kendüyü aşağı atup o fikir e dermeyan idüp, derya kenarın dütup gitti. Biz gelim bu tarafta Ali Dayıya. Valloesi bakar görür ki, kızın olduğu odanın kapusu kapalı, tiz ol kapuya geldi. Biraz çağırdı, hiç sada gelmedi. "Aman bu ne haldir, acep kıza al mı bastı ay ne oldu,, deyü kapıya bir depme urdu, kapuyu kırdı. İçeri girüp görü, kız yok. İki tarafına baktı, görür ki, penrerenin biri kırılmış. Heman feryat idüp taşradan oğlunu çağırdu. "Aman oğlum, gördün mü kız nice olmuş,, deyüp ahvâli bildirdi. Heman Ali Dayının can başına sıçrayup, taşra çıktı, cümle yaranlarına eyitti: "Benim halim düşvar oldu, benim matlubum ve bunca zaman derdüz belâsın çeküp ittiğim düğün, sizin olsun ve size helâ olsun. Her biriniz muradınıza eriniz. Ben kızın ardınca giderim, ya budur bulam getiremem, ya budur ki baş verem. Şimdengerü dünya bana haram olsun, gözümle cihan görünmez,, deyüp, heman validesi ile vedalaşıp, duasın alup, ol dahi ol pen-cereden kendisin atup, kızın gittiği derya kenarın tutup, gitti. Gice gündüz dimeyüp derdüz belâ çeküp gitti.

Bu bunda gitmekte olsun, bizim sözüümüz kıza geldi. Kız, derken firengistan boğazında bir manastır var idi. Ol manastırda bir meşhur ruhban var idi. Cezayir Dayıları ile var sa riayet iderler imiş, o kâfire Cineviz Kirah tarafından dahi riayet var imiş. Bu tarafta Ali Dayının babası dost idi. Meğer Cineviz Kirahın hediyesi ile ve nâmesi gelüp, kızın Cezayirliye esir olup gittiğini yazup, bir kalyon donatup ve kapdan sekizyüz cenkçiler ile manastırda olan ruhbanı bu nâme ile göndermiş ki, "Ne olur ise senden olur. Elbette kı-zımı Cezayirliilerden hâlâs idüp, benim tarafına gönderesin, gayet lütuf ve iyilik olur,, demiş. Kalyon bir gelüp, manastıra yakın olan limana demir attı. Kapdan kalyondan inüp, sandala girüp cümle hediyeleri sandala koyup, ruhbanı gelüp, nâmeyi ve hediyeleri teslim eyledi. Ol hinde kız dahi çıka geldi. Ruhbandır kıza kendü hıfz etmeyüp, babasından gelen kapdana teslim eyledi. Onlar dahi sevünüp, a-

lâfevr hemen kalyona gelüp, hiç eğlenmeden yelken açup, azim Firengistan ittiler. Bazı gün gelim Ali Dayıya. O gün manastıra gelüp, baba dostu olan ruhbanı kızın sual eyledi ve başına gelen ahvâli bir bir ruhbanı anlat-tı. Ruhban dahi: "Hay medet, bir mikdar mu-kadem gelseydin kıza bunda bulur idim. Ben dahi kıza kendi elim ile sana teslim iderdim. Henüz babasından adam gelüp, ben dahi bu rada hıfz idemedim, götürdiler. İşte bak gör, kalyonu görürsün,, Ali Dayı baktı, kalyon yelken açup, eyyâmın bulup gider. Ali Dayı dahi Ruhbanı eydür: "Medet bana senden olur, imdat eyle, mürüvvet senden olur. Şimdi nice olmak gerek?,, Ruhban eydür: "Ben senin babanın dostu idim, baş ve canım ile sana derman iderim. Eğer kıza istersen benim yanımda eğlen. Ben sana dört sene ruhban uslubunda İncil teslim edeyim. Ol taraftan dört senede bir kere adam gelür, ruhban talepler ilerler. Ben de gelen adamlar ile inşallah gönderirim, ol muradın hasıl olur,, Ali Dayı dahi nâçar razı olup, eğlendi. İncil okumaya başladı. Az zaman içinde bir mertebe incile getirüp okudu ve kemaline irüp ulemâyı nassârâyı mülzem ider oldu. Senedir tamam oldu, meğer Cineviz Kirah, müceddet bir yeni kilise bina ittirdi. Kilise tamam oldukça, Cineviz boğazında olan manastır ruhbanına adam gönderüp bana bir ulu ruhban bulup, göndersün, deyü nice armağanlar ile bir kalyon donatup, bir kapdan gönderdi. Kalyon dur yelken açup, deryaya revan olup, Firengistan tarafından gelür. Gemiğdir zâhir oldu, bu tarafta ruhban gördü. Ali Dayıya eydür, müjde iderek ki: "İşte Firengistandan adam geliyor. Ben seni bir odaya kapayım. Kapıya bir iki defa ben de varır isem, sen kapuyu açma, beni kov. Cevap verki var git sağlıkla, ben seni öğredemedim, sizde meğer kabiliyet yok imiş. deyü beni azarla. Seni anlara met-hedüp satarım,, Heman ruhbandır kalkup, Ali Dayıyı bir odaya kodu. Kapıyı kapadı. Ol taraftan kalyonlar gelüp, limana oturdu. Kapdandır bir sandal içine ol armağanları koyup, doğru ruhbanı gelüp buluştu. Kirahın hediyesi ve nâmesin teslim edüp kirahın yaptığı müceddet kiliseyi söyledi ve ruhban ister deyüp haber verdi. Ruhban cevap ider ki: "Ah neyleyim; yanımda bir ruhban vardır, ehli ilim ve sâhibi marifet ve sâhibi cemâl, ve lâkin müstağni, bilmem söz tesir idüp gider

mi?., Runban oda kapusuna vurup: "Gel, di-
şarı çık, seni isterim., Ali Dayı eydür: "Var
git sağlığa, sizde meğer kabiniyet yok imiş,
söz anlamazsınız., deyü azar eyledi. Velhasıl
iki üç defa vurup "kerem eyle gel., deyü min-
net eyledi. Ol dahi gelüp, İnci' âyetlerinden
birkaç âyet okuyup ve ebyât ve şiir söyledi.
Firenkler bir mertebe beğendiler ki; bizim
şahımız dahi, ancak böyle bir ehli fazıl adam
ister idi, kerem idüp bunu bizim ile gönder.,
deyü rica eylediler. Ruhban dahi Ali Dayıya
minnet eyleyüp rica eyledi. Ali Dayı eydür:
"Ben giderim amma, beni şahınızla buluştur-
mayup, doğru kiliseye götürürseniz., Kâfir
dahi sevinüp âhd-ü aman iderek, şâd-ü hur-
rem gelüp, gemilerine binüp azını Firengis-
tan idüp günlerde bir gün vilâyetlerine gel-
diler. Hemen Ali Dayıyı cedit kiliseye iletüp,
kırala varup: "Size şöyle bir ehli fazıl ve
sâhib-i cemâl ruhban getürdük., deyü meth-
ittiler. Kırâl dahi haz idüp biraz hediye gön-
derdi. Ali Dayı dahi âhir papazlara İnci o-
kutmakta. Şimdi bizim sözümüz kıza geldi. Me-
ğer kırâln bir kardeşi oğlu var imiş. Kırâl kıza
ana verecek olup, düğün tedariki görüp söyle-
şür iken, kızdır işidüp bir kere derûni ah ile
gök yüzünü siyah eyledi ve gitti. İttiği işe
pişman olup eydür: Âlem halkı bir araya
gelse idi, benim kendime ittiğim işi kimseler
itmez. Eğer Ali Dayının dini Hak dîn ise, eğer
dinde, kavlinde sâdik ise, gelüp beni bulur,
ben dahi müslüman olurum., deyüp gece ve
gündüz fikri, akli Ali Dayıda olup amma ne
çare, babası verir.

Kızdır nâcâr râzi olup, "Göreyim Hakta-
âlâ ne gösterir., deyü göz yaşı döker idi.
Kırâln düğün işi tamam oldu. Âyini bâtılları
üzere, nikâh için kız ile güveği kırâl "Ol ken-
di cedit kilisemde olan Ruhbana götürün ol
nikâh eylesin., deyü emreyledi. Bu tarafta
Ali Dayı dahi haberdar oldukta kenđüye çeki
düzen verüp, gelmelerine muntazır olup, bu
fikirde idi: "Acaba ben kendimi şimdi kıza
ne vechile bildirsem, Acep beni bilüp bana bir
zarar ider mi ola, Yârab sen beni ne şekil bi-
lirsen öyle eyle., deyü münacaat iderken, bir
taraftan kız ile güveyi dahi kiliseden içeri
girdiler. Kız Ali Dayıyı derhal bildi velâkin..
kodu. Ali Dayı, Kız ile güveyi başbaşa çattı,
bir miktar okudu. Güveğiye cevap ider ki "Sen
biraş taşra çık, zira bu kız müslümana esir
olmağla bunun günahı çoktur, şimdi ben gü-

nahın çıkarayım., deyüp güveyi dışarı saldı.
Kız ile Ali Dayı kaldı. Ali Dayı cevap ider ki,
"Elhamdülillah işte ben de geldim., Kız dahi
der ki "Senin dinin Hak dini olduğuna şüphem
kalmadı. Ben gece gündüz niyaz eylerdim, şü-
kür olsun Hüdaya mülâkat olduk, maksudu-
ma erdim., Heman Kelime-i Ş e h a d e t
getürüp m ü s l ü m a n oldu. Ali Dayı
dahi eydür: "Nire idelim bir tedbir
eyle, buradan gitmek gerek., Kız yine cevap
ider ki, "Benim bir cariyem vardır, sana o
cariyeyi göndereyim. Bir iki defa kov üçüncü
defa arkasına binüp benim odama gel. Allah'tü
taâlâ Hazretleri bizlere yardım ider, inşallah
işimiz rast gelüp, kaçalım., deyüp kız yine Ali
Dayıya tekrar be tekrar hal hatır sual eyledi.
Andan sonra Ali Dayı el kaktı, güveyi içeri
girdi. "Gene nikâh ittim., deyü bir nesne dahi
okudu, "Gidin., deyü izin verdi, O saat kız da,
hi odasına geldi. Meğer âdetleri, nikâh olduk-
tan sonra, yedi gün kız ile güveği bir araya
koymazlar imiş, herkes sarhoş kendi alemi-
de yiyüp içmeye başladılar. Bu taraftan kız
kendî odasında tez cariyesine eydür: "Var git
yeni kilisede olaı Ruhbanı davet eyle gelsün.
Gelmek için arkana bindir, iki eliyle senin
omuzundan yapuşup bir kimse görmeden bir
tarikle al benim odama getir., deyü tembih
idüp gönderdi. Hemen cariyeye Ruhbana geldi,
"Efendim, Sizi benim efendim ister, buyurun
gidelim., deyüp söyler. Ruhban cariyeyi koğ-
du, cariyeye gerü geldi, kızdır hışm edüp yine
gönderdi. Cariye yine geldi, "Elbet sizi efen-
dim talep eder, gidelim., yine ruhban bir azar
idüp gönderdi. Cariye haber verdi. Kız yine
eydür: "Elbette git getir., yoksa seni katlide-
rim., Cariye yine geldi, ruhbana cevap ider
ki "Lütfeyle ya gidelim, veyahut beni bunda
öldür. Eğer bu defa dahi boş gidersem efen-
dim beni katleder., deyüp eğladı. Ruhban da,
hi heman cariyenin arkasına binüp, iki eliyle
cariyenin omuzlarına yapıştı ve ayaklarını ö-
nüne doladı. Andan ne hâl ise cariyeye getürüp,
odadan içeri girdi. Kız görüp "Getürdün mü.,
deyü sual ider, cariyeye, "Getürdüm., deyüp
ruhbanı efendisinin önüne indirdi. Kız görüp
sevindi. Yanında bir dolap açup, "Gel şu dola-
ba otur., deyüp heman Ali Dayıyı dolaba ko-
yup arkasına bir âlâ samur kürk verdi ve ö-
ntüne vâfir nefâyis kodu. Kız kendi akşama
değın... kendi tedarikini gördü. Meğer ol gice
zıfâf gicesi idi. Kız geceye muntazır olup ak-

şam oldu. Güveyi odaya geldi. Kız kapuyu
kapayup, kimesne gelmesün deyü kapuyu ki-
litledi. Heman güveğiye kız bir kaç dolu şa-
rap sundu. Güveği meyyit gibi yattı. Kız he-
man Ali Dayıyı dolaptan çıkardı, biraz müsa-
habe ittiler. Kız eydür: "Cüzi sen eğlen., de-
yüp pencerenin bir camın kırdı, oradan çıkup
babasının kayıkhanesine vardı. Babasının bir
altun yaldızlı yürek... var idi. Anı çeküp
deryaya inçirdi. Çekerek kendi odası önüne
getürdü. Ali Dayıya haber verdi, "Heman ka-
çalım., deyüp, ne kadar altunu, incisi var ise,
bahada ağır ne kadar mal var ise., kodular.
Andan kız cevap ider ki "Gel şu düşmanı kat-
leyle, intikam alalım, andan sonra gidelim.
Bunu bunda diri komayalım.,

Ol saat Ali Dayı hançeri kâfirin sinesine
çektı, başı gövdesinden ayırdı. Andan cariyeye
eytti: "Aman efendim medet, beni bunda kor-
giderseniz beni dahi katli iderler. Lütfedin be-
ni bile götürün, sizden ayrılmam., Heman o-
radan üçü dahi Şite binüp, "ya Allah, sen bi-
zim işimiz; âsân eyle., deyüp, deryaya revan
oldular. Ali Dayı dümene oturdu, kız ile ca-
riye kürek çeyüp sabahadek gittiler. Hakta-
âlâ bunlara bir eyyam verüp, nice mil bir ge-
ce gittiler. Aıessabah bu tarafta Kırâl eydür:
"Varın benim kayığım hazır edin, bu gün bir
mikdar deryada seyridelim., O saat kayıklar
dan biri koşup, kayıkhaneye varup gördü, ka-
yıkhaneye kapusu açık kırâln Şitesi yok. Aca-
ba nehal oldu deyü, havfından kayıkçı Kırâ-
la söyleyici gelüp, Kırâla der ki, "Bugün der-
yada fırtına var., deyü meneyledi. Bu tarafta
kızın bekçileri görürler ki, sabah oldu hiç ses
sada yok, yine tınmadılar. Kuşluk oldu geç-
ti, ikinci karip oldu, kız ile güveği taşra çık-
madı. Acab bunlara ne hâl oldu? Güveği kız
ile odada kapalı, kimse çıkmaz. Bunlar eydür:
"Acaba rakı mı çatlattı., deyü kapuya gelüp
bir iki şey çağırıldılar, eser yok. Heman kapu-
yu depüp kırdılar. İçeri girüp gördüler ki, kız
yok, güveği olan bîdin sedirde kana gark ol-
muş, helâk yatur. Kız ile cariyeden nam, ni-
şan yok. Can başlarına sıçrayup, tiz Kırâla
haber verdiler. O zaman kayıklar gelüp, "Ka-
yıkhaneye kapusu bu gece açılmış Şiteyi çıkar-
mışlar., Kırâl eydür: "Bu işler az iş değildir.
Bunu iden, mukaddema kız esir iden Ali Da-
yıdır ve ruhban uslubunda gelen oldur, yok-
lan kiliseyi., deyüp o saat kiliseyi yokladılar.
vok. Gelüp haber verdiler. Tiz Kırâl, "Ol ruh-

ban uslûnunda Ali Dayıyı getiren kapdanı ge-
türün, katloısun., deyüp katleydi. Tiz yine
sekiz kapdan getirip sekiz dane kaiyon hazır
idüp, cenkçilere, "Her nerede yetişürseniz ah-
zedüp, ikisini dahi bunda getiriniz., deyüp
azim tembih eyledi. Sekiz kalyon yelken açup
revan oldular. Biz gelelim bu tarafa. Ali Da-
yı ile kız süratle gittiler. Gide gide ol boğaz,
da olan, manastır papasına vardılar. Papas
bunları görüp, sevinüp istimaet ve hoş geldi-
niz deyüp, vâfir bunlara azık verdi. "Heman
durman gidin, elbet aramızdan adam gelür,
be'ki onlar gelmeden siz boğazı çıkarsınız.,
der. Andan geçüp gittiler. Boğaza karip gel-
diler, gördüler ki, arkalarından sekiz kalyon
zahir oldu. Ali Dayı görücek heman cariyeyi
dümene oturttu, kendüsi küreğe oturdu. Her
ne hâl ise, boğazı çıktılar. Meğer boğazda Ce-
zâyir dayıları şikâra çıkmış. Ön iki kalyon ile
bekliyorlar imiş. Bunlar boğaza bakarken, bir-
den sekiz dane kalyon zahir oldu. Bu tarafta
bunlar, gördüğü gibi cümlesi cenge hazır ve
müheyya iken bir de Ali Dayının Şitesi çıkı-
verdi. "Bire medet, işte keşifçi geliyor., de-
yüp bunlar bakarken, bir de yakın gelincek
gördüler ki, gelen Ali Dayı. Her biri sevinüp,
"Hoş geldin, sefa geldin., deyüp ahvalinden
sual iderler. Ali Dayı eydür: "Cevap vakti de-
ğil, ben kıza buldum şimdi arımdıma kovup, se-
kiz kalyon geliyor. Size eyü şikârdır, anı kar-
şılan., deyüp haber verdi. Cümlesi şâd'ü hür-
rem olup, heman kâfir kalyonları üstüne kar-
şu varup, ortaya aldılar. Bir mertebe cenk it-
tiler ki, âlemi kâfirlerin başına tenk ittiler.
Bir an içinde gemilerin, ahz, kâfirleri katli-
düp, malî ganimetlerin aldılar. Bu tarafa
Ali Dayı ile tekrar betekrar görüşüp, "Elham
dülilâh seni selâmet gördük., deyüp Ali Dayı
içün bir pay çıkardılar, bâkisin kendüleri bö-
lüştiler. Ali Dayı cevap ider ki "Gelin bana
şu kâfirden aldığımız kalyondan birin verin.
Benim Şitemi kalyon içine alalım. Siz bana
kırk yiğit verin, ben acele varayım. Beni gö-
türüverin., Ol dayılar o saat Ali Dayıyı malî
ganimet ile müruren gönderdiler. Ali Dayı
süratle günlerde bir gün Cezâyire yakın ge-
lincek, bu tarafta Cezâyiriler görürler ki bir
kalyon zahir oldu. "Acaba nasıl kalyon ola?.,
deyü her biri tüfengin ve palasın olup iskele
başına cem oldular. Bir de kalyon yakın ge-
lincek gördüler içinde olan, Ali Dayı. Cüm-
lesi birden sevinüp heman acele validesine

HALK MUSİKİSİ VE OYUNLARIMIZIN GELECEĞİ

Yazan: Özcan SEYHAN

Folklorik değeriyle dünya ölçüsünde ün kazanan halk oyunlarımız ve her toplumda canlılık yaratan halk müziğimiz, batı tekniğiyle işlenerek dünya sanat çevrelerinde daha parlak ün kazanacağı yerde, ne yazık ki, onları kötüye kullananlara bile engel olamıyoruz.

Günden güne salgın durumunda yayılan basit şarkılar, nezih olmıyan ve uydurma türküleri, göbek havaları, halkımızın terbiyesini ve sanat zevkini bozmaktadır. Birgün plâk satılan bir dükkâna uğramıştım. "Şu uydurma ve kötü türküler bırak, iyileri bari niçin alaturka gibi dolduruluyor?," diye sordüğüm zaman (Öyle olunca sürümü daha çok oluyor.) cevabını aldım. Çok acı şey, yalnız keseler dolsun, fakat geleceğinden çok şeyler beklediğimiz yurdun öz müziği ne olursa olsun. Bu gidikle milli ürünlerimiz yozlaşmakta ve dolayısıyla halkımız da uyusuk ve bedbaht olmaktadır.

Aslında Türk halkı, neşeli ve coşkun yaşamayı sever. Neşe olan yerde hayat ve hareket vardır. Bu neşe ki, insanı çalışmaya yönettir, yaşama coşkusu, çalışma gücünü ve verimini artırır. Aksine sabah sabah hangi radyomuzu açarsak açalım, hüznü ve uşak alaturka karşımızda. Bu yıkıntı içinde iş başına giden yurttaşımızın verimi ne olabilir? Bir de (Çok çalışmamız gerekir) parolamıza karşılık (Anam anam garibim) şarkısıyla ulumüjdeçiler gitti.

Ali Dayı dahi kalyonu kendi kayıkhane sine doğrultup geldi. İskeleğe yanaşıp, cümle dayı karşı varup, kalyondan çıkardılar. Her birleri görüştüler. Meğer validesi derdmen, katı ümid etmiş. Ali Dayının haberi hayatı ge'dikte, yeniden hayat buldu. Bu tarafta, cümle dayılar bu işe tahsin ittiler. Meğer bu tarafta, mukaddem kendi ile bile olan kırk dilâverler gelüp, buluştular, elin öptüler ve sad'ü handan oldular. Burada bir kaç gün mürur eyledi. Yorgunluğu geçüp, Ali Dayı tekrar düğün tedariki görüp, mâl harç etmeğe başladı. Meğer ol kırk dilâverler dahi Ali Dayıyı gözedirler imiş, güveği girmemişler. Yi ne cümlesinin düğünü beraber olup, kırk gün kırk gece düğün idüp, kırk birinci gün tara-

sumuza gariplik duygusu mu aşıyalım? Yurdumuz bu türü psikanaliz konusu taşıyan şarkılarla doludur. Meselâ: "Al yanaktan dişlerim,, sadizmi, "Varsın gönül aşkımla harap olsun efendim,, fetişizmi, "Kalbime koy başını doktor, nabzımı bırak, Gülen gözümde değil, ağlayan gönlüme bak,, melankoliyi geliştiren kıskırtmalar değil midir? Gittikçe bilinçsiz gelişen bu türlü müzikle basbayağı bozuluyoruz.

Özellikle XX. yüzyılın başındanberi eski değerini yitiren alaturkayı asıl gerçek yönüyle ele alarak geçmişteki mirasımızı korumak ve gittiği yanlış yoldan kurtarmak gerktir. Yoksa onu şimdiki halinde her müziğin üstünde tutmakla sağhyacağımız kazanç ne olacaktır?

Bugün, modern dünyanın füzesine karşılık kılıçla kalkanla karşı koymak ne kadar imkânsızsa, modern dünya müziğine karşı ilkel müzikler de öyledir. Her devirde Türk soyunun duygularıyla yaratılmalan halk müziğimiz, uluslararası sanat kurallarıyla işlenebilir ve ilkel kalmaktan kurtulabilir. Alaturka ise, oldukça bir takım sıkışık kuralları içinde gelişimi güç olup, teksesli kalmağa mahkûmdur. Teksesli kalacak bir müzik de uluslararası değer taşımaz. Artık önemli bir gelişme gösteremeyecek olan bu müzik, devrini çoktan kapamış, ancak tarihi bir andacımız kalacaktır. Bunun dışında sayısı az denecek kadar

feynin rizaları ile bir vakti mübârekte, kırk birinin dahi nikâhı tamam olup ve kızları hama götürüp, pak yudular, saç'arın örüp diba ve zibalara garkeylediler. Çengiler zinet ile önlerine düşüp, her birini hanelerine götürdiler. Bâdehu varup güveçleri dahi önlerine düşürüp, evvel Ali Dayıyı, saniyen her bir dilâverleri gerdekhanelerine koydular. Cümlesi bir gecede güveği olup ve kırk biri dahi bir gecede girdiler. Ömürleri oldukça iyşî işret ittiler ve nice derya seferleri idüp mâlî ga-nimet aldılar, gazi oldılar. Hoş hal ile geçinüp, var ömürleri oldukça nice evlâtları oldu. Bu vechile bir kaç eyyam ömürleri oldukça âfiyet ile bu çarhî amân dahi ecel cânım sunup, bu dârî fenâdan, dârî bekaya rihlet ittiler. Hikâyetleri yadigar kaldı.

ARAŞTIRMALARI

eski değerli eserler varsa da, onlar eibette modern Türk müziğinin konusu olacaktır.

Nasıl ki, diğer uluslar, milli müziklerini halk müziği üzerine kurmuşlarsa, bizim öz müziğimiz de yüksek sanat tekniğiyle işlenerek, uluslararası — MODERN TÜRK MÜZİĞİ — gerçek yerini alacak ve tarihin derinliklerinden gelen atalarımızın asil sesleri, milli sınırlarımızın dışına iletilecektir. Bu konuda — Türk Beşleri — ve genç milli kompozitörlerimiz, Türk ulusunun milli müziğini yazmışlar, elleri kolları bağlı, gün bekliyorlar. Her halde bu günler gelse çalsa gerek. Şu çağda her türlü müzik yayımlarından daha çok Modern Türk Müziğine yer verileceği yerde, adını bile işitmiyoruz. Geçtik ondan, hiç olmazsa Yurttaş Sesler tipinde ağırbaşlı radyo yayımlarına devam edildiği gibi, gerek saz ve gerek ses için çokselsli duruma getirilmiş bir yığın halk müziği örneklerinden de yayımlar yapılabilir. Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü, Konservatuvar Filarmoni Orkestrası, Opera gibi her an avucumuzun içinde bulunan müzik kurumları bu konuda konserler vermeli, halk ve okul eğitiminde kullanılmak üzere plâklar doldurmalı ve bunlar bütün yurt yüzeyine yayılmalıdır.

Türk ulusu, halk sazlarındaki ilkel çok sesliliğe temelden alışkındır. Asya'danberi kuşağı bu özellikle beslenen bir ulusun, gerçek çok sesliliğe kısa bir gelecekte alışacağına kuşumuz yoktur. Yalnız ona iyiyi çok vermekle, kötünün ortadan kalkacağını bilen eğitimci sanatkar yöneticilere ihtiyacımız vardır.

Üzerinde inçelikle durduğumuz halk müziğimizin varyantlara boğulması bizi bu kadar üzüp dururken, bir de ona alaturka bilgisi almış kimseler el uzatıyorlar; aslından önemli sonuçlar çıkartacağımız yerde işi bütün karıştırıyorlar. Bir halk ezgisini derli yerek kimsenin herşeyden önce ciddi bir müzik öğrenimi yapması, dil, tarih, etnografya folklor gibi bilimlerden gereği kadar bilgi edinmesi ve uzun bir tecrübe sahibi olması gerktir. Bu işte en küçük bir beceriksizlik veya ihmalkilik, çok yanlış sonuçların doğmasına sebebiyet olabilir. Görülüyor ki, bu iş, bir bilim işi olduğu kadar milli bir sorumluluk da taşımaktadır. Yoksa her aklına gelen halk ezgisi der-

lemeye kalkışırsa, ilderdeki folklorik karşılaştırmalarda bilginler şaşırılır ve bundan ülkemiz zarar görür.

Halk müziğimiz ilgisiz kaldığı kadar, halk oyunlarımız da öyledir. Anadolu'nun birçok illerinde halk oyunlarımızın korunması ve yaşaması ereğiyle kurulan derneklerin kimisi, halk sanatında asla uymaya çalışmışlar, kimisi de şu 5 — 10 yıl içinde çekici avantajlar sağhyan festivallere katılabilmek için gözü döndürsün diye uydurma kılık, figür, jest ve müzikle halk sanatını basbayağı oyuncuğa çeviriyorlar. Fakat ne olursa olsun, soyumuzun andacını olduğu gibi yaşatmak, ona saygı göstermek gerektir. Bunlar neyse, bazı oyun ekiplerinin bar, pavyon sahnelerine düşerek para kazanacakları yerde, atalarının mirasını harcıyorlar. Hele şu gezici sanat madrabazları, halk müziğimizi utla, cümbüşle çaldıkları yetmiyormuş gibi bir da Bar, Horon, Halay gibi asil halk oyunlarımızı ilgi çekmek için çıplak kadınlara oynatıyorlar. İnsan gelecek teki milli balemizin bu oyunlar üzerine kuracağı umarken, uğradığı şu rezaleti görünce içi parçalanıyor doğrusu.

Müzik ve oyun folklorumuz, Türk soyunun en eski izlerini üzerinde yaşatan tarihi birer belge olduğu kadar, gelecekteki Türk milli sanatının gerçek kaynağıdır. Onları en yetkili ellerde araştırmak, bir sonuca bağlamak ve modern sanat dünyasına ulaştırmak milli görevlerimizdendir. Bu konuda sabırsızlıkla beklediğimiz atılacak ilk adımın, kurulması düşünülen — TÜRK FOLKLOR ENSTİTÜSÜ — ile başlamasını dileyelim.

CİLTLERİMİZ

Dergimizin sayfalarının artması üzerine, bundan böyle ciltlerimizi 145 cilt sayıdan itibaren bir buçuk yılda, (yani 24 sayı yerine 18 sayı olarak) tamamlamaya karar vermiş bulunuyoruz. Bu suretle ciltlerimizin kalınlıklarının eşitliği temin edilmiş olacaktır. Yedinci cildimiz bu kararımıza göre Ocak 1963 tarihli ve 162. sayımızda tamamlanmış olacaktır.

T. F. A.

Halk Musıkisi Âletleri :

ZURNAYI YIPRANDIRAN KLÂRNET

Yazan: (Merhum) Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL

Doğu Anadoludan hele Rus esaretinde e. pey kalmış bir kısım ülkemizde "armonika,, denilen basit icat, tulumzurnayı birkaç nesil içinde enikonu ezmişti. Bütün yurt folklorun. da da "klârinet,, davulun zurnasını fazlasile hırpaladı; al aşağı etmiye çabaladı; şimdi pırıl pırıl anahtarlarıyla da asrılık iddiasında bulunarak zurnanın kır işi ulusallığını unut . turmıya çalışıyor! Zurnanın eze'i ezgileri te. menmi olunur ki ezilmesin bu yüzden .

Bizde klârineti zurnaya tercihle fasıl mu. sikisinde ilk ele alan, İstanbullu bir çingene musikici olmuştu. İbrahim Efendi. — Orto . doks çingenelerden de bu yola geçenler oldu. "Çakmaklı,, denilen en iptidai batı klârinetleri İkinci Mahmut zamanında saray bandosu ku. rularken getirilmişti: Donizetti Paşanın ban. dosunda ilk olarak bunlar yer aldı. O padişa. hın bando çalgılarını birer birer sayıp öven Antep'li şair Aynı klârinetin adını bozulmuş söylenişle şöyle anıyor:

**Kıraçınat gibi bir saz-ı rânâ
İder ahengini her kavmin icra**

Fakat, Anadolu'da folklor unsuru olarak nesillerdir ellerde dolayan klârinetlere halkça verilen "gırnata,, gibi bozuk adların tarihi ay. rı bir konudur; klârinetin icadı tarihinden de eski bir konudur: Suriyede bütün kamışlı halk nefes sazlarına "kurnayta,, denilegelmiş. ti! *Mélanges de la Faculté Orientale*, Üniv. S. Joseph; Berut, VI, 29), Evliya Çelebi kendi zamanındaki İngiliz icadı bir kurnata'dan söz açar. Bu alet, şüphesiz ki icadı alman Denner'e atfolunan ata klârinet değildi .Daha eski, ve adı "aydınlık,, (lat., *clarus*) sözünden türkçe. ye de geçmiş bir nefes sazydı. Yahut da bir yansıma addı. İşte bu ad yurttan çok sonra. dan özellikle klârinete de kaydı ve yaşadı.

Klârinet çalgısının çeşitleri Avrupada ar. tıp olgunlaştıkça yenileri doğru ezgilerinden bünyeye uzaklaşıyordu. Diapazon değışti.

Yakın zamanlara kadar ton farklarına gö. re " si b klârinet,, "la klârinet,, ve "si b klâ. rinet,, geçerlikteydi. Fakat eskiden "sol klâri. net,, de vardı; türk ezgileri için doğuda bil. hassa bu aranılıyordu. Hâlâ da meraklılarınca kullandılıyor. antikaları piyasadan elden ele

güçlkle edinilebiliyor. Orta doğu, Mısır, Tür. kiye, Suriye ve etrafı için Almanyadan sol klârinet yaptırılıp getirilmektedir!!! Bu, la klârinetten bir ton pesttir. Çakmaklı tipinde. dir. "Sol sesi, do verir, iki oktav genişliğinde ve kabaca sislidir. Pis ses çıkarmak tehlikesi yoktur. 'Lâ ver,, deyinince "re' üfler. Fark dört derecedir. Bu "sol,, klârinet Almanyada XVIII. yüzyılım ikinci yarısında geçerlikteydi. Bizde meraklısınca hâlâ aranıyor ama, klârinet fab. rikası nazlanarak pahalıya sağlıyor. Buna za. manında "aşk klârineti,, derlermiş. Aletin ka. lak kısmı toparlak imiş. — Şu halde, türk ez. gisinin diyapozonuna yatan eski tarz klârinet pazarda süratle azaldıkça "Si b klârinet,, gibi cinsler yurt ezgilerimizi iskala bakımından büs bütün zedeleyecek ve yazık olacak demektir. Perdeler ayrıca bozulacaktır.

Tartım çalgılarından meselâ davul yerine tranpete çalınsa refakettaki ezgi zedelenmez. Fakat, zurna yerine "si b klârinet,, çalındı mı ezgi harap olur; tüknefes olur.

Kısaca, klârinetin zurnayı ve havasını son derecede yıprandırıldığı ve öldürebileceği u nutulmamalıdır. Davulla birlikte yalnız zurna yurt ve folklor çapında yaşatılmalıdır. Folk. lor tarihtir; modaya ve melezliğe dayanamaz, pörsür.

NOT: Söylemiye bile lüzum yok ki, 1830 yıllarında Saraya ilk getirilmiş olan klârinet. ler henüz Böhm sistemi halkalı ve anahtarlı aletler değildi; kavrak gövdesinde açık delik. ler parmak uçlarıyla aynen zurnadaki gibi açılıp kapatılıyor, komma farkları bile idare edilebiliyordu. Parmak biraz sağa biraz sola esnetilmekle bir nevi çeyrek sesler bile sıhhat. le üflenebiliyordu. (M. R. G.)

ABONELERİMİZE

Gerek yeni yıla, gerekse geçen yıllara. ait abone bedellerini göndermeyen abone. lerimizin borclarını adresimize tutfetmele. rini önemle rica ederiz. T. F. A.

Etütler :

TÜRK ATASÖZLERİNİN MENŞE VE MAHİYETİ

Yazan: M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

Türk atasözlerinin, en azdan, on beş a. sırlık tarihi bir varlık ve kıdeme sahip bu lunduğu muhakkaktır. Bunlar, çok eski devir. lerdenberi Türk milletinin umumî sahada "Ha. yat felsefesi,, ni bildiren vecizelerdir. Daha cemiyet'i bir ifade ile: bunlar Türk ulusunun düşüncelerini, anlayış ve davranışlarını, âdet ve an'anelerini gösteren anonim sözler; tec. rübeden doğan neticeler, büyük ve nassî hik. metlerdir.

Şu kadar var ki, şifahi an'anemizde mey. dana gelen ve halk ağzında asırlar boyunca dönlüp dolaşan bu hikmetli sözlerin ilk yazılı izlerine ancak VIII. asrın ortalarına doğru (732--735) yazılıp Gültigin ile Bilge Kagan adlarına — dikilen ve en eski Türk dili yadı. gârı olarak bize kadar gelen Orhun (Gök. türk) yazıtlarında rashyoruz (bak: Ahmet Caferoğlu, Halk Bilgisi Haberleri, Sayı 3; Hüseyin Namık Orhûn, Eski Türk Yazıtları). Bununla beraber eski Uygur metinlerinde de "Atasözü,, mahiyetinde bazı parçalara tesa. düf edilmektedir.

Bundan sonra, eski Türk atasözlerini tam bir sadakatla ihtiva eden ilk yazılı kitap ola. rak ta — XI. asır sonlarına (1077) doğru Kaşgar'ı Mahmut tarafından vücade getiri. len — büyük Türk kamusu Divan—ü Lûgat it—Türk,ü görüyoruz. İşte Divan—ü Lûgat' dan sonradır ki, en eski Türk atasözlerini müteakip devirlerde yazılmış bir takım kay. naklarda da takip etmek imkânını bulabiliyo. ruz. Kaşgarlı Mahmut bu kitabında, bugün 'Atasözü veya Atalarsözü,, diye adlandırdığı. mız bu hikmetli sözlere, eski Türklerce "Sav,, denildiğini ve bunun da arapçadaki "eser, ha. ber ve mesel,, karşılığı olduğunu yazmakta. dir (1). Divan'daki bu atasözleri — ki 290 tane olup, kitaptaki bazı keljmelerin altları. na birer örnek olarak serpiştirilmişlerdir — eski devirlerdeki Türk halk düşüncesi hak. kında bize dikkate şayan bilgiler vermek ba. kimından çok önemli bir mahiyet taşır.

Yine en eski "Türk Atasözleri,, ne dair bize orijinal örnekler veren yazılı diğer bir kavnak da, XV. asırda Akkoyunlu'lar devleti sahasında (Kuzey Doğu Anadolu bölgesinde) tesbit edilen "Dede Korkut,, kitabıdır. Ashn.

da, en eski Türk aşiret hayatını (bilhassa O. guzların) kahramanlıklarını, teremmüm eden bu eser oniki şifahi halk hikâyesinden ibaret. tir. Eski Türk atasözleri de bu hikâyeler için. de geçmektedir. (bak: Aydın Oy, Dede Kor. kut'da Atasözleri, Türk Dili Sa. 61 ve 65, 1954).

"Orhun Yazıtları,, "Kitabı Divan'ü Lûgat it . Türk,, ve "Kitabı Dedé Korkut,, gibi kay. naklardan sonra bize, muhtelif Türk kabile, aşiretlerine ait atasözlerinden örnekler veren yazılı bir eser de, 885 (1480) yılında Anado. luda Oğuz lehçesile tesbit edilen "Hâza Kitabı atalar, bifermayed oğulları,, adlı — müellifi meçhul — kitaptır. Bu eserdeki atasözleri, Anadoluda Türk edebî lehçesinin oldukça ge. liştigi ve bir takım örnekler verdiği devre raslaması dolayısıyla pek önemlidir. Onun için bu kitaptaki Türk atasözlerini, üç evvelki kay. naktan daha kolay anlıyabiliyoruz. Velet Çele. bi İzbudak, bu eseri — orjinal nüshasıle be. raber — "Atalarsözü,, adı altında ve bir ta. kım açıklamaları da yapmak suretile neşret. miştir (bak: T. D. K. yayınları 1936).

Yine bu yazılı kaynaklar arasında eski Türk atasözleri hakkında güzel örnekler ve. ren bir eser de, tek nüshası Berlin Umumi Kü. tüphanesinde bulunan "Hazîhir risâleti min kelimatı Oğuznâme el meşhur bi'ata'arsözü,, adlı kitaptır. Bu kitabın da, yukarıda adı ge. çen "Kitabı Atalar,, gibi, Anadolu Oğuz leh. çesine dahil olup, XV. asır edebî mahsulle. rinden biri bulunduğunu tahmin edebiliriz.

Eugün bilinen ve belirli olan en eski kay. nakları, yukarıda kısaca an'attık. Halbuki, Anadolu (Konya) Selçukları ile bunların in. hitatı üzerine kurulan ve kültür bakımından ileri olan Aydın, Candar ve Karaman oğulları gibi beyliklerin hüküm sürdükleri sahalarda, bilhassa halk için yazılmış edebî, tarihi ve hatta dinî kitaplar içinde, bilmünasebe kay. dedilmiş birtakım eski Türk atasözlerine rast. lanabileceğini kuvvetle ümid ediyoruz. Yine Mısır Türk Kölemenleri zamanında Kıpçak Türkçesile yazılmış eserler içinde eski Türk atasözlerine ait bazı izlere tesadüf edebilmek de pek mümkündür diyebiliriz.

Bu girişte, üzerinde durmak istediğimiz

bir nokta da, Türk atasözlerinin eskiliğini, tarihi mahiyetini ve toplanması içindeki faaliyetleri kısaca tebarüz ettirmektedir. Binaena leyh, ikinci paragrafı buna tahsis ediyoruz.

Türk atasözleri'nin pek eski oluşu bir gerçektir. Divanü Lugat it Türkdeki atasözleri (savları) bizde Abdülahad Nuri Bey'den sonra toplayıp yayımlayan Necip Asım da kitabının (Eski Savlar, 1338 İstanbul, Evkaf Mat. baası) önsözünde "... şöyle böyle bu savların bir takımını 20 asır evvelin yadigarı saymak sanırım ki boş bir dava olamaz,, demektedir. Türk atasözlerinin eskiliğini kabul etmekle beraber, bunların hepsini de — hele bugünkü şekli ve mahiyetleri ile — milli bir kaynağa iracefmek, yani her savı bizim öz malımız saymak pek de doğru olamaz.

Eski Türklerin, bilhassa İslâmî kabulden önce, tefekkür ve kültür bakımından Çin, Hint, Soğud ve İran medeniyetlerinin etkisi altında kaldıkları tarihi bir gerçektir. Bu itibarla kültürel alışverişlerde eski Türk atasözlerinden bazılarının bu kaynaklardan geçmiş olması keyfiyeti "gayri vârid,, sayılmaz.

Nitekim, pek eski bir Türk atasözü olarak bildirdiğimiz :

"Atası acuk alimla yısa oğlunun tişi kamar,,

(Yani, babası ekşi elma yese oğlunun dişi kamaşır) savı, Ahdî atık'ın "Hazkıyal,, kitabında bir İbrani atasözü olarak aynen vardır. Bu atasözü, ilkçağ medenî milletlerinin ortak malıdır. Yine, en eski Çin kaynaklarına dayanarak Türk — Çin sosyal hayatına dair bazı vesikalar neşreden Edvard Şavan (Edvard Chavannes) da:

"Kişi alası içten, yulki alası tıştan,,

(yani, insanın alacası içinde hayvanın alacası dışında) savının, eski Çinliler arasında pek yaygın olduğunu söyler. İşte bu ve bunun gibi eski bazı atasözleri, yine mühtelif eski milletler arasında birinden diğerine intikal suretiyle yerleşmiştir.

Türk atasözleri, en eskilerinden bugün küllerine kadar mânası, mahiyeti: daha umumî bir ifade ile fikri ve içtimai hususiyetleri bakımından birbirinin ya pek yakını, yahut da birbirinin tamamen benzeridirler. Bu hal, Türk atasözlerinin filhakika uzun bir maziye, kuvvetli bir temele dayandığını gösterir.

tan Mehmet "1451 — 1481,, den sonra eski Türk atasözlerinin ve bu arada müsterek İslâm kültürü tesirleri altında dilimize, edebiyatımıza geçen yabancı darbı mesellerin toplandığını ve bu yolda bir takım kitaplar yazılmış olduğunu görüyoruz. Meselâ: Kemal Paşazade Şemsettin (ölümü = 940 — 1533), Geyveli Şair Güvahi (ölümü: 926 — 1519) Ak şemsettinog'lu Emrullah Efendizade Mehmet (ölümü: 959 — 1552), Taşkanti Mehmet Nakşibendî (ölümü: XVII. asır), Halis İbrahim (ölümü: 1217 — 1802), Davut Paşa Hatibi Mustafa (ölümü: 1215 — 1815), Sirkâtibi Mustafa Nedim (ölümü: 1126 — 1714), Mütakimzade Süleyman (ölümü: 1202 — 1787), Tosyalı Ahmet Nazif (ölümü: 1234 — 1818), Hamit Mehmet (ölümü: 1258 — 1842) vesaire gibi müellifler bu alanda eser yazmışlar, mecmualar tertibetmişlerdir.

Bunlardan başka bazı Osmanlı divan şairleri de şiirlerinde Türk atasözlerini — bit tabii nazım dili ile — bol bol kullanmakla şöret kazanmışlardır. Meselâ: Şair Necatî (ölümü: 914 — 1508), Zati (ölümü: 953 — 1546), Sabit (ölümü: 1124 — 1712), Nâbi (ölümü: 1124 — 1712), ve Koca Ragıp Paşa (ölümü: 1176 — 1762) bu zümreden sayılırlar.

Türk — Osmanlı atasözlerinin, bildiğimiz manâsile toplanıp ve bir sıraya konulup yani Hurufu heca (alfabe) sistemine göre tertibedilerek kitap halinde yayınlanması işine Tanzimat'dan (1839) sonra başlanmıştır. Bu işte ilk adım Şinasi tarafından atılmış, arkasından da Ebüzziya Tevfik Bey, Ahmet Vefik Paşa, Ahmet Mithat Efendi gibi zatlar bu yolu takip ederek Türk atasözlerine ait ayrı ayrı kitaplar yazmış ve yayınlamıştır.

II. Meşrutiyet devrinde (1908 — 1920) kısmen (2) ve Cumhuriyet devrinde ise bu sahada daha geniş ölçüde yayınlar yapılmış, müstakil bir çok kitaplar basılmıştır. Bununla beraber yine Cumhuriyet devri içinde Türk atasözlerini toplama işindeki bazı geniş teşebbüslerin basına intikal etmediğini de görürüz. Bildiğimize göre Şevket (eski Sinop Milletvekili) ve Ragıp (eski Kütahya Milletvekili) beyler, sayısı 15 ilâ 20 bin arasında olmak üzere çok geniş ölçüde atasözünü toplamışlardır, bu malzeme ancak verselerin nezdinde kalmıştır.

Eski Türk atasözlerinden bir kısmı — bil-

mek bakımından önemlidir. Bunlar birçok tecrübelerin; görüş, anlayış ve davranış süzgeçlerinin muhassalasıdır ki Türk milletinin tam karakterini gösterdiği için asırlarca yaşamıştır.

Yine bunlar, zaman zaman Türk dilinin geçirdiği söz, ifade değişme ve gelişmeleri dolayısıyla bu yönden yeni birer şekil almışlardır; yani bir savda ancak kendisini terki, beden kelimeler zamanla değişmiş, fikirler daima sabit kalmıştır. Bu hususta tecrübeli şahısların, ilim erbabının da önemli rolü olmuştur. Bu vadede, aşağıda birkaç misal veriyoruz :

- Endik uma evlîkni ağırlar (1077)
- Konuğun kutsuzu ev issin ağırlar (1480)
- Ahmak misafir ev sahibini ağırlar (1962)
- Od teyse ağız köymes (1077)
- El öpmekle ağız aşınmaz (1962)
- El etek öpmekle dudak aşınmaz (1962)
- Bir karga birle kış kelmes (1077)
- Bir çiçekle yaz yarımaz (1480)
- Bir çiçekle yaz olmaz (1962)
- Suv Körmegince etük tartma (1077)
- Suyu görmeden paçaları sıvama (1962)

Türklerin, İslâmiyeti kabulden sonraki kültürel temasları tabiatıyla, Arap ve Fars medeniyetleriyle başlamış; bu sefer de bu iki medeniyetin fikri ve içtimai yaşayış ve düşünüşlerini, davranışlarını aksettiren bir takım atasözleri (durubî emsâl) dilimize, edebiyatımıza — yavaş yavaş — girip yerleşmiştir. Bu sahadaki geçiş ve girişler okadar geniş ve esaslı olmuştur ki, sonradan birçok Türk dil ve edebiyat âlimleri, Arap ve Fars "durubî emsâl,, ini ihtiva eden bunları şerh ve izah eyleyen birçok kitaplar yazmışlardır. Hatta son devirlerde yani Tanzimat yazarlarından Şinasi ile onun "Durubu Emsali Osmaniyye,, sini genişletip tekrar basan Ebüzziya Tevfik kitaplarında bu noktayı dikkat nazarına alarak bir Türk — Osmanlı atasözünün benzeri veya aslı olduğunu kabul ettikleri Arap ve Fars "darbı mesel,, ini de ayrıca altlarına yazmışlardır.

Osmanlılar devrinde, bilhassa Fatih Sul-

Bize gelen KITAPLAR

- 1 — "Çırağı pâyı hodrá ruşen nedaret,
Mum dibine ışık vermez,
"Pâyı çırağ tarikest,
Mum dibi karanlık olur.
Ölür imiş çırağ dibi karanlı (Yah.
ya — Şah ve Gedâ)
- 2 — (Katre katre cemi kerded)
(ve angehi deryâ şevad)
Dâmliya dâmliya göi olur;
- 3 — "Zeri sefid az berayı rûyi sıyahist.,
Ak akça kara gün içindir.
- 4 — "Adüvvü âkil evlâ min siddiki cahil.,
Akıllı düşman akılsız dosttan yağdır.
- 5 — "El inşafı nisfuddin.,
İnsaf dinin yarısıdır.

Burada yeri ve münasibeti dolayısıyla şu noktayı da kaydedelim ki eskiler yani atasözlerini derleyip neşredenler atasözlerinin "hikemi,, özelliğini pek hudutluyamamışlardır. Atasözleri (Durubı emsâl) ile beraber "tâbir,, "fıkra,, "kinaye,, "beyit,, hatta "argo, mahiyetindeki sözleri bile bir tefrik gözetmi, yerek hepsini de "Atalarsözü,, adı altında toplamışlardır. Mese'lâ: Şinasi'nin "Durubı Em - salî Osmaniyeye'sini üçüncü defa olarak daha geniş ve mükemmel surette basan Ebüzzıyya Tefvîk ile eserin "mülâhaza,, bölümünde böyle bir ayırmanın lüzumunu önemle kayıt ve işaret ettiği halde o da buna sadık kalmamıştır. Bu kadar var ki bu karıştırmalar günümüzde dahi yapılmakta, yapılagelmektedir. Bugün, en son ve en iyi surette toplanmış o'an Mustafa Nihat Özön'nün "Türk Atasözleri,, kitabında bile bu nakiseleri görmekteyiz.

(1) Daha eski Türkçedeki karşılığı, tek kelime ile "Sav,, olan bugünkü "Atalarsözü,, tâbirini XV. asır Anadolu Türk — Osmanlı edebiyatının az — çok geliştiği bir devirde görüyoruz. Nitekim, XIV. asır sonlarına doğru tespit edilen "Kitabı Atalar,, ile XV. asrın mahsüllerinden olduğu tahmin edilen "Risale-ti min kelimati Oğuzname el meşhur bi - A-talar'sözü,, nde bu tâbir mevcuttur.

(2) Bu devirde basılan bazı dergi, risale ve kitapların sayfa altlarına birer "Atasözü,, kaydetmek hususu âdetâ bir moda halini almıştır. Nitekim Arkâdas Mecmuası, Nevsalî Osmanî ile bir kısım kiraat kitaplarının sayfa altlarında birer atasözü yazılmıştır.

● METİN AND: "Dionisos Ve Anadolu Köylüsü,, İnceleme. Elif Yayınları: 1. Elif Kitabevi, Beyazıt — İstanbul, 20 X 14 boyun, da, 80 sayfa, 3 lira.

● NECİP ALSAN: "Jean — Jacques Rousseau,, Hayatı, sanatı, eseri, Varlık Dün. ya Klâsikleri: 20, 17 X 12 boyunda, 104 sayfa, 2 lira.

● ANDRE MALRAUX — SAMİH TİR. YAKIOĞLU: "İnsanlık Durumu,, Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 41. 17 X 12 boyunda, 264 sayfa, 4 lira.

● M. Z. GÜLSOY — ÇETİN A. ÖZKİ - RİM: "Yeşil Şişe,, Çeşitli ülkelerin masalları, nından derlenmiş sekiz masal. Varlık Çocuk Klâsikleri: 49. 17 X 12 boyunda, 56 sayfa, 1 lira.

● H. ZEKÂİ YİĞİTLER: "Kutup Güllü,, Şiirler. ÜSTÜN İZAT: "Yağmursuzsa Sevişme,, Şiirler. İki kitap birarada. Beşgen Yayını: 2. Posta K. 123, Beşiktaş İstanbul, Hepsi 32 sayfa, 20 X 14 boyunda, 150 kuruş.

● NEDİM ORTA: "Garipçe Gülme Ka,,, Elli dört kere gülmek, düşünmek, Şiirler. Ka-naat Matbaası, Uşak, 12 X 8 boyunda, 64 sayfa, 75 kuruş.

● İZZETTİN METE: "Büyük Bir İstikbalin Felsefesi,, Hüsnü Tabiat Basımevi 20 X 14 boyunda, 60 sayfa, 10 lira.

● ŞAKİR SABİR ZABİT: Irak Türkmenleri Ağzında Atalarsözü. Kerkükte içti maî hayat ve folklor serisi, 1800 Atasözü, A-rap harflerle Türkçe olarak Matbaatül Darül Basri'de basılmıştır. 24 X 14,5 boyunda, 98 sayfa, fiyatı 85 fillis.

● AVUKAT ATÂ TERZİBAŞI: "Kerkük Havaaları,, Irak Türkmenleri arasında dil, tarih, edebiyat folşlor araştırmaları. Irak İrsat Bakanlığı delâletiyale basılmıştır. Bağdat Rabite Basımevi'nde basılmıştır. 21 X 14,5 boyunda, 164 sayfa, fiyatı 150 fillis.

KILIM VE HALI HAKKINDA

Yazan: Macide GÖNÜL

Kilim ve halının menşeleri ve tarihçelerinin tesbiti her şeyden evvel dokumacılığın başlaması ile ilgilidir. Dokumacılığın da iptidai malzeme olan yün ve bunun da hayvan ehlileştirilmesi ile alakalı olduğu muhakkaktır. Binaenaleyh dokumacılığın ve dolayısıyla kilim ve halının menşe ve tarihçelerini koyunun yetiştirildiği ve yünün imâl edildiği bölgede yani Orta Asyada aramak lâzım gelir. Birçok müellifler tarafından koyun ehlileştirilmenin ilk defa Orta Asyada M.E. 5000 de başladığı kabul edilmektedir. Nitekim Jaq de Morgan ve Pompelly gibi âlimlerin buralarda yaptıkları kazılar da bize bunu gösterir. Anı hatırı Pompelly'nin Orta Asyada Aşkabad yakınlarında çıkardığı Eneolitik medeniyet eserleri ile tesbit ettiği göre bu medeniyetle başlayan hayvan ve dolayısıyla koyunun ehlileştirilmesi yünün elde edilmesinden büyük faydalar sağlamıştır. Yünün sanayide ilk defa keçe olarak kullanıldığı zannedilmektedir. Dokumacılığın mübrem ihtiyaçları dan doğduğu şüphesizdir. Zemin ıslatılmadıkça ve muhafaza edici bir eşya ile örtülmedikçe toz ve kir tevhit edeceği için ilk mesken veya çadır bir yaygı kullanılmasını elzem kılmıştır. Aynı zamanda soğuğa karşı korumak yatak ve saire gibi mübrem ihtiyaç da dokumacılığın doğmasına amil olmuştur. İlk zamanlarda yaygı olarak kullanılan dokuma eşyanın bazı bölgelerdeki iptidai malzemeye göre değiştiği tahmin edilmektedir. Meselâ bu örtüler evvelâ Aşağı Mezopotamyanın sazlık mıntıklarında sazlardan yapılmıştır. Dokuma sanatının Orta Asyada başladığı kazılarla tesbit edilmiş olmakla beraber ne zaman ve hangi sahada doğduğu katıyetle malûm değildir. Bu mesele muhtelif mütefekkirler göre değişir. Dokumacılığın ne zaman başladığı hususunda en mühim vesikaları Mısırda Beni Hasan mezarlarında görülen şakulî tezgâh tipleri teşkil etmektedir. Bu tezgâhlar ise orta imparatorluk devrine ait olup M. E. 2000 senesine kadar çıkmaktadır. Bunların da muhtemelen daha evvel başlamış bir tezgâhın devamı olacağı nazarı dikkate alınırca tarih'in biraz daha geri gitmesi icap eder. Esasen memleketimizde Mersin ve Yümüktepe kazılarında çıkarılan tezgâh bakıyesini izi ağırşak ve tezgâh ağırşak gibi dokumacılık malzemesinin de M.

E. 3000 senesine ait parçalar arzemesi bu sanatın daha evvelâ götürülmesini zaruri kılar.

Dokumacılığın Orta Asyadan göçlerle etrafa yayıldığı kuvvete muhtemeldir. Nitekim göç kollarının yerleştikleri mühim merkezlerde bunu isbat eden değerli eserlere rastlanılmaktadır. Meselâ Elâm medeniyeti mahsulleri arasında giyilmiş olarak tasvir edilen heykellere rastlandığı gibi Sus'da yün büken bir kadın heykeline de tesadüf edilmiştir. Mezopotamya'dan sonra Mısır ve Anadolu'da kurulan önemli medeniyet merkezlerinde dokumacılık ilerleyerek mahalli birer sanat halini almıştır. Tarihten önce en mühim dokuma bölgelerinin Babil ve Asur mıntıkları olduğu anlaşılmaktadır. Hattâ Kleopatranın sevgilisi Roma İmparatoru Sezarın karşısına bir Babil örtüsü ile çıktığı malûmdur. Homer gibi eski Yunan şairleri de eserlerinde dokumalardan bahsederler.

Yukarıda da arzettiğimiz gibi yurdu - muzda dokumacılık sanatının pek eski bir tarihi olduğu Mersin ve Yümüktepe gibi kazı malzemesi ile tesbit edilmiş bulunmaktadı. Şu halde muhtelif mıntıkasında ele geçirilen bu materyal Orta Asya göçlerinin mahsullü olduğuna göre bu sanatın Orta Asyada daha eski tarihlerde başladığı ve göçlerle etrafa yayıldığı kendiliğinden bir daha teyid edilmiş bulunmaktadır.

Dokumacılığın ilerlemesi ile insanlar duydukları en büyük ihtiyaçların başında gelen kilim ve halıyı imâl etmişlerdir. Bu bakımdan ikisi de pek eskiden icat olunan eşyalar arasında yer alırlar. Böyle olmakla beraber kilim ve halı imâlîne kaç tarihinde başlandığı hakkında katı bir hüküm vermek doğru değildir. Bunlar ancak e'de edilen materyale göre yürütülen tahminlerdir. Daha kolay bir ameliyeye lüzum gösterdiğinden evvelâ kilim'in dokunduğu zannılmaktadır. Bir çok araştırmalar da bunu teyid eder. Zamanla kilime iri düğümler ilâvesi ile halı imâl olunmuştur. Eldeki mevcut vesaik de kilim'i halıdan daha eski tarihlere götürür. Kilimin Milâttan 1500 yıl evvel başladığı tahmin edilmekle beraber bu hususta ele geçirilen ilk parça çok daha sonraki bir zamana aittir. Mısırda Antinö şehrinde çıkarılan ve halen New York'da Metropolitan Müzesinde muhafaza

edilen bir kilimin M. E. 6 ncı Y. yılda dokunduğu zannedilmektedir. En eski kilimler meyanda Uygur şehrinin mabet harabelerinde 913 de Von le Coq tarafından keşif ve Mr. Falkenberg tarafından tetkik edilen bir parça da M. E. 6 ve 5 inci Y. yıllarda kilim sanatının Türklerde mevcut olduğunu bir kere daha isbat etmiştir.

Şimdiye kadar en eski halının İngiliz Arkeoloğu Sir Mark Aurel Stein'in Çin Türkistanında Tarfan'da bulunduğu M. S. 3 ve 6 ncı asırlara ait çok küçük halı parçaları olduğu zannedilmektedir. Halbuki yakın zamanda Rus Arkeoloğu Rudenko tarafından Sibiryada Altay eteklerinde Pazırık mevkiindeki İskit mezarlarına ait 5 inci kurgandan çıkarılan M. E. 4 üncü asıra atfedilen bir halı bu sanatın çok daha eski olduğunu gösteren mühim bir vesikadır. Gördes düğümlü 1.83x2 metre ebadında desimetre karede 3600 düğümü ihtiva eden çok ince bir işçilik masulü olarak tasvir edilen bu parça bir eğer örtüdür. Ortada karelere ayrılmış nebati motifleri, bordürlerde grifon süvari ve geyikleri muhtevirdir. Halının İrandan ithal edilmiş olması ihtimali ileri sürülmekte ve Asya Hunlarına ait altın, tunç işlerindeki hayvan şekilleri ile benzerlikler arzemesi bu muntikalarda yapılmış olmak ihtimalini kuvvetlendirir. Ancak bu parçanın çok mükemmel bir dokunuş ve desen arzemesi göz önüne alınırsa halıcılık sanatının çok daha evvel gitmesi icap eder. Halbuki elde henüz böyle bir malzeme bulunmadığına ve bizzat parçanın da düğümleri muayene edilemediğine göre şimdilik bunu kaydı ihtiyatla karşılamak lâzımdır.

Muhtelif şark memleketlerinde kilim ve halının farklı tarihlerde imâl edildikleri tahmin olunmaktadır. Hindistanda kilimin M.E. 1500 de dokunduğu kabul edilir. Bu da Orta Asyadan cenuba (nen göç kollarının bu sanatı buralarda yaşattıklarına delildir.

Bazı müdekkiklere göre halıcılık sanatı ilk defa Mısırda başlar. Eski Mısır, Mezopotamya abidelerinde M.E. 2400 tarihine tevafuk eden dik-kate sayan bir el tezgâhı mamulâtı izlerinin bulunması, aynı zamanda Beni Hasan mezarları üzerine zamanımızdaki çok benzeyen, tezgâhta halı dokuyan kadınların hâk edilmesi bunu teyid eder. Evliya Çelebinin de eserinde Mısır halılarını methettiği kaydolunmaktadır.

Babilonya da M. E. halı dokuyan miller arasında en eski bir mevki işgal eder. Bu sanat İrana Babilonyadan geçmiştir. Sümerlerde halı zengin evlerin mobilyası olarak kabul edilir.

Anadolu bir çok medeniyetlerin olduğu gibi halıcılığın da beşiği telâkki olunur. İlk çağlardan sonra 1070 — 1400 e kadar Selçukiler devrinde de Türkiyede halıcılık büyük bir mazhariyete nail olmuş ve en mükemmel eserlerini vermiştir. Selçuk sanatı karekter itibariyle daima Türk kalmış Bizansdan ziyade İran ve Suriye gibi müsümman şekillerine benzeyerek Türk zevkini idame ettiren bir sanat halini almıştır. İşte 12 ve 13 üncü Y. yıllardan kalma halılar bu sanatın en nadide vesikalarıdır. 1298 de Anadoluyu ziyaret eden Venedikli seyyah Marko Polo'nun da Türk halılarını methetmesi ve bunların dokundukları şehir olarak Konya, Sivas ve Kayseriyi göstermesi Türk halılarının o zamanlar en ileri bir dereceye ulaştıklarını ispat eder. Bu tarihlerde Konya bilhassa merkez olması ve bir çok siyasi, ticari münasebetleri üzerinde toplaması dolayısıyla halıcılığın inkişafında en önemli rolü oynar. Bu devirden kalma Alâaddin Camiinde bulunan 13 üncü Y. yıla ait parçalar en eski Türk halıları olarak kabul edilir. Aynı zamanda Konyanın yeni sanat hareketinin kaynağı olması hasebiyle İrandan, Arabistandan ve başka yerlerden bir çok Türk sanatkarları buraya akın etmişlerdir. Bu sebeple diğer sanat şubelerinde olduğu gibi halıcılıkta da bir ilerleme olmuş, klaptanlı sicim ve kilimler burada vücuda getirilmiş, İzmir, Uşak, Kula, Gördes, Bergama vs. gibi yerlere de buradan yayılmıştır. Selçuk halıları ayrı bir tipte işlenmiş ve ilk defa olarak halı kenarlarına küffi yazı tatbik edilmiştir.

Halıcılık Anadolu da Beylikler zamanında da devam eder. Osmanlılar da Anadolu ya yerleştikten sonra halıcılığın inkişafına çalışmışlar ve hattâ bazı san'at merkezlerini islah etmişlerdir. Aynı zamanda her bölgenin eski sanat geleneğine ve bunun orada temadisine gayret gösterdiklerinden aynı yerlerde Selçukilere ve Beyliklere ait sanat üslupları Osmanlılar devrinde de baki kalmış ve Konyanın yerini sonradan Bursa almıştır. 1453 de İstanbulun hükümet merkezi olması dolayısıyla Bursadaki sanat faaliyeti arttığında burada yetişen ustalar etrafa dağılarak bu sanatın korunmasını temin etmişlerdir.

Osmanlılar zamanında 15 ve 16 ncı Y.

BİR HASRET TÜRKÜSÜ

Yazan: Ali YARŞI

Bir kaç sene evvel öbür âleme göç eden rahmetli Nenem; neşeli, şakacı bir kadındı. Konu — komşu, çocuk — çocuk hep ona Kocanine derlerdi. Dedemi Balkan harbinde kaybetmiş ve genç yaşta dul kalmış, bir dahada evlenmemişti.

Benim, Akşehirde bulunduğum sıralarda yanıma gelmek istemiş. Halbuki canı kadar sevdiği Afyon'dan hiç ayrılmak istemez. "Ölürüm de ellerin gurbetlerinde kahrım,, diye kapudan dışarı çıkmazdı. Bu isteği benim dik katimi çekti derhal Akşehir'e bir yaz mevsiminde getirttim. İlk geldiği günler gayet neşeli, güler yüzlü ev halkını sever bir vaziyette iken; on onbeş gün sonra kendisinde bir mahzunluk bir garipseme hissettim. Sorduğum zaman "oğlum artık kocadım, bir günüm bir güne uymuyor,, dedi.

Bir gün akşam üzari oturuyordum. "Oğlum Ali, şu senin bağlamayı getir bakalım da canımın sıkkanlığı gitsin" dedi. He men neşe içinde getirdim. Bir iki türkü çaldım. Böyle şeyleri sevdiği için "Hadî Nene sıra sende" deyince, bahçedeki meyve ağaç-

yıllarda Anadolu da dokunan halılar, Selçuk halıları müstesna, renk üslup ve desen bakımından bugün de en kıymetli parçaları teşkil ederler. Bilhassa Anadolu halıları en mükemmel şeklini 16 ncı asırda bulur. Nitekim 15 inci asır sonlarında ve 16 ncı asır başlarında Uşak halıları en pahalı fiatlarla satılmışlardır. Bu zaman Anadolu halıcılık tarfhinin en parlak devridir. Hattâ bu sebeple bazıları bu devreye altın çağ adını verirler. (Vasfi Kotan, Türkiyede halıcılık. 1949 sahife 4).

18 inci asırdan sonra diğer sanat şubelerinde olduğu gibi Türk halıcılığında da bir gerileme göze çarpar. 19 ve 20 inci Y. yıllarda muhtelif kalkınma teşebbüsleri yapılmış ise de maalefess kadî bir netice alınmamıştır. 1844 tarihinde bu maksatla kurulan Hereke fabrikasının mamulleri de dahil bugün dahi bu kalkınma temin edilememiştir. Köy mamüllerimize gelince: Bunlar Türk zevkini ve kendi safiyetlerini daha fazla muhafaza etmişlerdir. Bilhassa Yürtük ve köy halıları ve kilimleri bu bakımdan daha önemlidirler ve bu hususta çalışacaklara daha kuvvetli bir menba teşkil etmek

lارının arasından Afyon'a doğru bir baktı ve bana bir kaç gün evvel vermek istemediği cevabı Hicaz makamındaki Afyon Türküsü ile veriverdi.

Çeşmelere testi koydum doldu mu?.

Soruverin yârim asker oldu mu?.

Gül Ayşenin al yanağı soldu mu?.

Ne yandasın kömür gözüm ne yanda?.

Ne yanda isen teller vuram o yanna?.

Çeşmeler yaptırdım altın oluklu.

Suyunu getirttim içi balıklı.

Bir yâr sevdim Afiyona yavuklu (nişanlı)

Ne yandasın kömür gözüm ne yanda?.

Ne yanda isen haber salam o yanna?.

Türkü bittiğinde vişne ağaçlarının arasından serçe kuşları ötilşerek kaçıyorlardı. Nimen koynundan mendilini çıkardı, Afyon'a hasret gözyaşlarını silerek namaz vaktini bahane ile yanımızdan ayrıldı.

Anladım ki Nenem Afyonu özlemiş, Ertesi gün otobüsle Yavuklu bulunduğu Afyon'a gönderdim. O gün, bu gündür Hasret Türküsü diye adlandırdığım bu türküyü söyler dururum.

tedirler.

Görülüyor ki başlangıcı tesbit edilemeyecek kadar eski bir maziye malik olan kilim ve halı imâlinin Anadolu da asırlar boyunca devam etmesi bunların her muntakada ayrı ayrı inkişaflarına âmîl olmuştur. Okadar ki bugün her bölgenin halıları kendi hususiyetleri ile ayrılmaktadır.

İşte Asyanın muhtelif yerlerinde ve memleketimizde son mertebeye ulaşmış olan halıcılığa hali hazırda dahi Avrupada tesadüf edilmemesi bunun Asyaya has bir sanat olduğunda şüphe bırakmamaktadır. Aynı zamanda Avrupalıların halılara karşı olan hayranlık duyguları ve merakları da bu kanaati desteklemektedir. İran tarihlerinin de kaydedilen en eski hali Hüsrev Perzin'in araplardan ganimet aldığı ve bazı rivayetlere göre dört mevsimi tasvir eden kıymetli taşlarla müzeyyen hali olduğu söylenmekle ve bunun da M. S. 6 ncı asıra ait bulunduğu zikredilmektedir. Halbuki Orta Asya kazılarında bulunan Türk halı parçaları daha eskidir. Şu halde en eski halı ve halıcılık sanatı Türklerin ana yurdu olan Orta Asyanın malıdır.

TOKATLI AZMI

Yazan: Hayrettin YAMAN

Hayatı :

1905 yılında Tokat'ın Tepe mahallesinde doğdu. Babası "İmamogulları"ndan bıçakçı Nuri, Annesi As'len Erzurumlu bir ev kadınıdır. Aşık adı Abdullah Yamanoglu'dur. Azmi mahlasıdır. Okuma çağına geldiğinde mahal, te mektebine verir. Dördüncü sınıfa kadar okur. Okuldan ayrıldıktan sonra bir müddet babasının yanında çalışır. Evlenir ve bu izdivaçtan bir oğlu doğar. O zamanlar divan şairlerinin etkisi altında olan şair şu mısralar ile buna tarih düşürür.

Azmi bir bülbül çıkıp tarih dedi şu mısralar
Doğdu Muhiddin Suphi oldu diller şaduman.
(1934)

Vatani vazifesini yaptıktan sonra Turhal Şeker Fabrikasında çalışmaya başlar. Bir zaman sonra hastalanarak buradan da ayrılır. Bundan sonra şoförlük, ciltcilik, kahvecilik ve sarapçılık yapar. Bu arada kısa bir zaman se su işlerinde çalışır. Burada görevi, Yeşilrmak'ın su arki yaparken çalışan mühendisleri üç metrelik bir şemsiye ile korumaktır. Bu günlerini şu kıta ile anlatır.

Azmi dehr zalim bahıtımız âli
Kaderin cilvesi olmuyor tekmiil
Elime şemsiye vermedi değil
Lâkin ben tuttum da el gölgelendi.

Çevresini genişletmek ve yeni insanlar anılamak arzusu onu İstanbul'a sürükler. Kısa bir zaman İstanbul'da kaldıktan sonra buradaki hayat şartlarına ayak uyduramadığından memleketine döner. Ama bu defa büyük ehir hasreti daha belirli bir durum alır. 1942 yılında yine İstanbul yolunu tutar. Burada eşitli işlere girip çıkar. Nihayet 20.10.1949 tarihinde alkol zehirlenmesinden kaldırıldığı terrahpaşa hastahanesinde ötür. Topkapı mezarlığında gömülmüştür.

Sanatı :

Tokatlı Azmi ilk defa M. Zeki Oral'ın ilkkatini çekmiştir. Aşık Nuri'ye ait eserinde Azmi'nin bir şiirini yayımlayarak, ilerde Aşık Nuri'nin yerini doldurabilecek bir halk şairi olduğunu söyler. Önceleri divan şairlerinin etisi altında kalan, aruzla şiirler söyleyen Az-

mi Turhal Şeker fabrikasında çalışmakta iken geçirdiği hastalıktan sonra heceye döner. Bu hastalık kendisini hayata bağlar. Bu defa duygularını daha geniş ifade edebileceği heceyi seçer. İlk şiirlerinde Tokatlı Aşık Nuri'nin sonrakilerde ise Yunus Emre ve Beştaş şairlerinin etkisi belirktir. Yayımlanmış şiiri azdır. Erzurumlu Emrah hakkında yayımlanmış bir incelemesi ve nesirleri vardır.

ŞİİRLERİ

OĞLUMA

Zulma sükût etme daima haykır
Gönlünde mabudun para olmasın
Gurura baş eğme kahrın kolun kır
O açık aynında kara olmasın
Esir olma sakın zafı zillete
Tapacaksan eğer tap hürriyete
Düşme ihtirasa dalma şehvete
Temiz vicdanında yara olmasın
(AZMI) ergeç yine namerd zebundur
Merd ol merdaneler merde meftundur
Altın nasıl olsa yine altundur
İsterse üstünde Tura olmasın.

SUNAM YAYLADA

Temiz havasını alıp yaylanın
Sunam ceylan gibi gezer yaylada
Coşkun ahengine dalıp yaylanın
Ahu gözlerini süzer yaylada
Serpilmiş orda güzellik her yere
Ninniler söylüyor çağlayan dere
Yaslanıp yemyeşil çimenliklere
Şu yorgun gönlümü üzer yaylada
Cazip bir âhenk var güzel sesinde
Başka bir neşe'ye var her hevesinde
Vuslat bayramının arafesinde
Elvan elvan güller dizer yaylada
(Azmi) gibi dehrin endişesine
Aldırmayıp ne mey ne şişesine
Çekilmiş münzevi bir köşesine
Hilkatin sırrını sezer yaylada ..

KADERİN CILVESİ

Hasret diyarında dertü gam çekmek
Galiba bahıtında temellilendi

CENNET VE CEHENNEM MÜFTÜ VE ŞEYHÜLİSLAM

Derleyen: Mahmut SURAL

Evvel zaman içinde bir müftü varmış. Oğluna dermiş ki:

— Sen beni âhirette Cennet-i Alâda, mutlaka ara, bul.

Gel zaman, git zaman Müftü efendi Rahmeti Rahmana kavuşup Ecel Şerbeti ni nüş eylemiş. Bir zaman sonra da merhumun oğlu merhum olmuş, düzgünce hesap verdiği için Cennete almışlar ve başlamış babasını aramaya. Oğlan kepçe, Cennet kazan, dolaşmadık köşe — bucak, aramadık yer bırakmamış, yok yok. İlk karıştığı Cennet müstahdemlerinden birisine sormuş:

— Yahu! Babamı bir türlü bulamıyorum, aramadığım yer kalmadı. Cennet müstahdemi:

— Bir de cehennemini ara, belli olmaz, belki oradadır, diye akıl öğretmiş.

— Benim babam dünya yüzünde iken Müftü idi ve beni Cennette ara diye vasiyet etmişti. Cehennemde ne işi var dedi ise de, lâf anlatamamış ve nâçar Cehenneme geçmiş, orayı da bir güzel aramış, ama babası orada da yok.. Hayretler içinde

kalmış hemen oracıkta beliriveren bir zebâniye sormuş:

— Af edersiniz bay zebâni, rahmetli babacığım Dünyada iken, beni Cennette ara ve mutlaka bul diye vasiyet etmişti. Cennetin her köşe bucağını aradım, bulamadım. Acaba Cehennemde midir diye buraya gel dim, burada da yok..

Zebâni öfkeli öfkeli bakmış ve :

— Yedi kat yerin dibinde gayya kuyusu var, bir de orayı yokla demiş. Adam cağız bin müşkülât içinde, gayya kuyusuna inmiş, bir de ne görsün, babası orada değil mi? Hem de gülüyormuş.

— Aman babacığım, bu ne hal?

— Sorma oğlum demiş Müftü günâhlarımın dolayı Allah beni bu cezaya çarp tı..

— Peki babacığım ama bu ateş, bu üş-kence içinde nasıl gülebiliyorsun?

— Sorma oğlum, altımda Şeyhülislam var, ayaklarımı gıdıklıyor da onun için gülüyorum.

O kızgın çöllerde gezdim rengarenk
Seraba koşmakta ömrüm tükendi.

Dehrin sitemleri uyuttu beni
Saadet hülyası unuttu beni
Hayat değirmiği üğüttü beni
İnce eleklerden unum elendi.

Azmi dehr zalim bahıtımız âli
Kaderin cilvesi olmuyor tekmiil
Elime şemsiye vermedi değil
Lâkin ben tuttumda el gölgelendi.

İNAN AYŞE

Aşkın sonu hasrettir
Uykudan uyan Ayşe
Bu sevda muvakkattir
Sözümde inan Ayşe.

Emeller avutuyor
Ümitler uyutuyor

Sevenler unutuyor
Hayaller yalan Ayşe.

Aşk bir büyük ummandır
Sahili bi peyandır
Bir ateşi hüsrandır
Kalplerde kalan Ayşe.

Zarif bir çiçek gibi
Şuh bir kelebek gibi
Neşeli bebek gibi
Şen ol her zaman Ayşe.

Gönül bir pervanedir
Saadet efsanedir
Hayat bir derşanedir
Gençlik imtihan Ayşe.

Bu hayatta kâr kalan
Sevip sevmek heman
İftihar et her zaman
Aşkın (YAMAN) Ayşe.

TEKİRDAĞ'DA KADIN VE ERKEK ADLARI

Yazan: Salim Sami İŞÇİLER

Bu yazım çok uzun süren bir çalışmanın ürünüdür. Buradaki isimler, esaslı bir soruşturmanın sonunda tespit edilmiştir. Burada konuştuğum kişilere ve Tekirdağ postanesi para, mektup ve koli göndermege gelenlere sorarak bu sonuca erişebildim.

Tekirdağ'da kişilere konan isimlerin neler olduğunu yazmadan isim koyma hakkındaki geleneği anlatmak yerinde olacaktır.

Tekirdağ'da geleneğe uyarak doğan çocuğa iki defa isim konmaktadır. Önce konan isme "göbek ismi," denir. Doğumun üçüncü günü de asıl isim konur. Bunun için ufak bir merasim yapılır. Göbek ismi daha ziyade çocuğun soyundaki uluların isimlerindedir. Göbek isimleri çocuğun büyüklüğünü yaşatmak amacıyla konmaktadır. Ayrıca dini kitaplarda Kur'an'da geçen isimler de göbek adı olarak konmaktadır. Göbek ismiyle asıl ismi her zaman ayrı ayrı olmamaktadır. Göbek adı çocuğa asıl isim olarak da konulmaktadır. Asıl isim olarak eski geleneklere bağlı olanlar dini isimler ve büyüklerin isimlerini koyuyor. larsa da yeni ana ve babalar bilhassa kültür, lüleri çiçek isimleri, tarihi isimler ve romanlarda geçen güzel isimleri koymaktadırlar. Yeni isimler bulmada halk arasında adeta bir yarış vardır. Eski isimler çoklukla göbek adı olarak konulmaktadır. Bazı eski isimler şimdiki çocuklara konmamaktadır.

Asıl isim şöyle konmaktadır. Bunun için çocuğun yakınlarından birkaç kişi toplanır. O semtteki veya çocuğun ailesindeki en yaşlı erkek onların yanında isim namazını kılar. İsim koyanın kadın olduğunu hiç duymadım. Namazı kıldıktan sonra çocuğun her iki kulağına üçer defa konacak ismi bağırarak söyler. sonra "İsminle bin yaşa, İsmi gibi kıymetli ol, İsmi sana mübarek olsun," der. Uzun ömürlü olması için dua eder. Herkes "amin," der ve böylece asıl isim konmuş olur.

Fakat çocuğun nüfus cüzdanına bazan yalnız asıl isim, bazan da göbek adıyla asıl isim beraber konabilir. Mehmet Ali, Ali Osman gibi. Bazı çocuklar vardır ki okula gidinceye kadar asıl ismini bilmezler. Ailesi içinde ve sokakta göbek adıyla çağrıldığı için asıl ismini öğrenmemişlerdir.

Çocuğu yaşamayan aileler çoklukla doğan çocuklarına kız veya erkek olsun "Yaşar," ismini veyahut da çocuğun soyundaki en fazla yaşayan birinin ismini koymaktadırlar. Hatta çocuklarının hepsi yaşayan birinin ismini koyup aynı zamanda çocuğunun bir çamaşırından da giydirmektedirler.

Tekirdağ'da kişilere konan isimleri ben ardarda sıralamıyacağım. Bunları uzun süren bir çalışma sonunda çeşitli gruplara ayırdım.

I — Yalnız erkeklere konan isimler:

A) Eski isimlerden hâlâ fazla olarak kullanılanlar.

B) Eski isimlerden çok az kullanılanlar.

C) Yeni isimler.

II — Yalnız kızlara konan isimler :

A) Eski isimlerden hâlâ fazla olarak kullanılanlar,

B) Eski isimlerden çok az kullanılanlar,

C) Yeni isimler.

III — Hem erkek ve hem de kızlara konan isimler.

IV — Erkeklere yapılan isimler :

A) Erkek isimleri: Bunlar pek azdır. Kız isimlerinin sonuna "TIN," eki konularak yapılır. Hayrettin, Saadetin, Şehabettin.

B) Kız isimleri: Bunlar çok çeşitli eklerle yapılırlar.

a) Erkek isimlerinin sonuna E harfi eklenerek yapılanlar.

b) Erkek isimlerinin sonuna A harfi eklenerek yapılanlar.

c) Erkek isimlerinin sonuna Ye hecesi eklenerek yapılanlar.

d) Erkek isimlerinin sonuna An harfleri eklenerek yapılanlar.

e) Erkek isimlerinin sonuna ET harfleri eklenerek yapılanlar.

f) Erkek isimlerinin sonuna AT harfleri eklenerek yapılanlar.

g) Erkek isimlerinin sonuna DE hecesi eklenerek yapılanlar.

h) Erkek isimlerinin sonuna İYE harfleri eklenerek yapılanlar.

Bu değişiklikler yapılırken bazı erkek isimlerinin son harfi eklenen harfe göre değişmektedir.

V — İki isim bir kerede kullanılanlar :

Bazı isimlere halk ağzında bozulmuş şekilde de rastlanmaktadır. Bunlar sevgiden saymıyettan, aşkanihtan yahut ta uzun zaman dan beri kullanılmaktan böyle söylenmektedirler.

Kişilere konan dini isimleri ayrı bir guruba ayırmadım. Çünkü bunlar yalnız dini oldukları için değil, aynı zamanda bir büyüğün, ismi olduğu için de konmaktadır. Çocuklara isimlerin konmasında dünyaya geldiği yerin, zamanın da etkisi vardır.

Çağımızda geçim zorluğuyla iş icabı kişilerin çok yer değiştirmesi sayesinde bir bölgede kullanılan isimler diğer bölgelere kolaylıkla yayılmıştır, bu isimler bir bölgenin sınırları içinde sıkışık kalmamıştır. Onun için aşağıdaki listelerde sunacağım isimlerin yalnız Tekirdağ'da kullanıldığı hususunda bir iddiada bulunamayacağım. Fakat hakikaten bazı bölgelerde kullanılan bazı isimlere yine burada rastlamamış bulunuyorum.

Örneğin: Satı, Satılmış, Durmuş, aşağıdaki listelere dikkat edilirse bazı isimlere rastlanılabilecektir. Bazı eklerle yapılan isimlerden de bazılarının kız ismine, bazılarının da erkek ismine rastlamadım.

I — Yalnız erkeklere konan isimler.

A) Eski isimlerden hâlâ fazla olarak kullanılanlar :

Ahmet, Alâattin, Arif, Abdullah, Abdurrahim, Abidin, Abdülkadir, Adem, Adnan, Bahattin, Bayram, Beyazıt, Basri, Bahadır, Bekir, Bektaş, Behzat, Behçet, Bilâl, Burhan, Burhanettin, Cafer, Celâl, Celâlettin, Cemal, Cemalettin, Cenap, Cevdet, Cihat, Destan, Demir, Davut, Doğan, E' mas, Ekrem, Erdoğan, Esat, Ethem, Emrul'ah, Eyüp, Eşref, Faruk, Fahrettin, Fadıl, Ferruh, Ferudun, Feyzullah, Galip, Hakkı, Hasan, Hamza, Hazım, Halil, Hayrullah, Haşim, Haydar, Hulusi, Hüseyin, Hüsamettin, İbrahim, İsmail, İlyas, İsa, İhsan, İslâm, İzzet, Kasım, Kâzım, Kemal, Kemalettin, Kenan, Mahmut, Malik, Memiş, Mefahir, Mestan, Mithat, Musa, Muhammer, Muharrem, Mustafa, Mehmet, Nazım, Namık, Nasuh, Necdet, Neş'at, Neş'et, Necmettin, Nizamı, Nizamettin, Niyazi, Necati, Necat, Nurettin, Numan, Osman, Ömer, Ragıp, Ramazan, Ramazan, Rasim Reşat, Reha, Recep, Recai, Rifat, Rıza, Rıdvan, Ruhî, Rüşti, Sakip, Saip, Sadullah, Seyfullah, Seyfettin, Seyit,

Sinan, Server, Selçuk, Sedat, Selâhattin, Sırri, Sıtkı, Selman, Süleyman, Şaban, Şahap, Şakir, Şahin, Şahabettin, Şeref, Şemsettin, Şevket, Talât, Tahir, Tahsin, Tayyip, Turgut, Vedat, Veli, Veysel, Vecihi, Vecdi, Vasıf, Vehit, Vedii, Vecdi, Yusuf, Yunus, Yahya.

B) Eski isimlerden az kullanılanlar :

Abbas, Abdi, Abdül, Ağah, Ayet, Baha, Beytullah, Cengiz, Dursun, Ebazer, Evranos, Ebrahim, Fazlı, Gani, Hüdaî, Haluk, İskender, Müslüm, Mülayim, Müseddes, Müstecep, Mak sut, Senai, Şuayip, Vehap, Zemçi.

C) Yeni isimler :

Aytaç, Ayhan, Aydın, Aslan, Akın, Atilla, Azmi, Arif, Alp, Alparslan, Bülent, Coşkun, Cüneyt, Çetin, Eray, Erdiğ, Dinçer, Erdal, Ender, Erhan, Ertan, Erol, Ertuğrul, Ergin, Ercüment, Gültekin, Gürca, Gürbüz, Gündüz, Gökçen, Gökalp, İmdat, Kaygun, Korkan, Kaya, Metin, Metiner Mete, Nevit, Necdi, Oktay, Okan, Oytun, Oğuz, Özdemir, Öcal, Rengin, Seyyar, Seçkin, Tekin, Te muçin, Tunç, Tunçer, Türker, Tuğrul, Turgay, Teoman, Tamer, Tanar, Tedris, Üstün, Ümit, Üner, Ünal, Vural, Yalçın, Yavuz, Yücel.

II — Yalnız kızlara konan isimler :

A) Eskiden beri çok kullanılanlar :

Ayşe, Ayşegül, Ayten, Âfet, Azime, Adviye, Binnaz, Belkis, Behiye, Cevahir, Diber, Ema, Fatma, Fatmagül, Feriha, Gülizar, Hayret, Hatice, Hamiyet, Hürriyet, Hanife, Hacer, Ravva, Huriye, İffet, İkbâl, Kıymet, Leylâ, Leman, Mebrure, Mahmure, Makkule, Melâhat, Mefharet, Mehlika, Mihneth, Mukaddes, Muazzez, Mukadder, Mihriye, Müberra, Mücellâ, Münevver, Müzeyyen, Mürvet, Müşerref, Nazlı, Nazik, Nermin, Nesrin, Nevin, Neclâ, Nebahat, Neriman, Nezaket, Nigâr, Nimef, Nuran, Pembe, Pembegül, Pervin, Perihan, Pakize, Rûveyde, Rukiye, Saadet, Seydegül, Sebile, Sabiha, Sabahat, Saniye, Safiye, Süheylâ, Suzan, Şükran, Ümmü, Zeyneti, Zehra, Zeiha, Zarife, Zeynep, Zübeyde.

B) Çok az kullanılanlar :

Enbiye, Emriye, Fitnat, Firdevs, Hanımşah, Hasene, Hakime, Hürmüs, Mehpere, Mihri, Miyase, Mecbur, Raziye, Ruziye, Safinaz, Süleybe, Sübiye, Şerefnur, Şahver, Ümmügül, Ümmühan, Ürfet, Tenzile, Teslime, Zülkaya, Zebure, Zühre.

C) Yeni isimler :

Ayfer, Aysun, Aysen, Aysen, Aysel, Ay-

nur, Alev, Beyhan, Barış, Çiçek, Dilek, Emel, Eser, Esin, Ertan, Erengül, Ersin, Filiz, Fünun, Güher, Güzin, Güzide, Gülfidan, Gül, Gülşen, Gülser, Gülseren, Güleren, Güler, Gülten, Gülşen, Günay, Güneç, Gülay, Gülçin, Güncan, Gülümser, Hayat, Hülya, İknur, İncil, Jale, Melekper, Mine, Melida, Muallâ, Melek, Mehtap, Neptün, Nilüfer, Nursan, Nurşen, Nurdan, Nurten, Nuray, Nursel, Neşe, Oya, Özden, Özder, Rengin, Sünter, Semra, Sevda, Sevgi, Seval, Sevin, Sevil, Sevinç, Sema, Seza, Seza, Sezer, Sezgin, Selma, Suna, Şenay, Türkan, Tülin, Ümran, Yasemin, Yıldız, Zümrüt, Zerrin, Zühal.

III — Hem erkeklere hem de kızlara konan isimler :

Ayhan, Canan, Enver, Engin, Fikret, Güler, Güngör, Hikmet, Hidayet, İlhami, İlhan, İhsan, İrfan, İsmet, Muzaffer, Mübecceci, Müerrem, Nasip, Nedim, Nedret, Nevzat, Nurdoğan, Nürol, Nur, Nusret, Nüzhet, Özcan, Özgen, Özer, Rafet, Ruhşen, Saffet, Sevim, Selâhaddin, Servet, Suat, Süreyya, Şadan, Şerif, Şemsi, Türhan, Uğur, Ülker, Yaşar, Yüksel.

IV — Eklerle yapılan isimler: Kız isimleri:

a) E harfi eklenerek yapılan isimler :
Adile, Azize, Behice, Besime, Cahide, Cemi, Celile, Enise, Edibe, Emine, Feride, Faize, Gamide, Hasibe, Halise, Habibe, Halime, Hazze, Kâmile, Kerime, Lâtife, Mesude, Muhlise, Nûnûre, Müfide, Mümine, Nesime, Nadire, Nahide, Nahide, Neribe, Naime, Nedime, Raife, Raime, Raşide, Reşide, Saide, Seyide, Sacide, Salime, Saime, Samime, Sabite, Şekibe, Şerife, Şahsine, Zahide.

b) A harfi eklenerek yapılanlar :

Faika, Fazıla, Meliha, Refika, Saliha, Saliha, Şefika, Tevfika.

c) YE hecesiyle yapılanlar :

Aliye, Bahriye, Bedriye, Fethiye, Fevziye, Fahriye, Fikriye, Hayriye, Hilmiye, Hadiye, Hamdiye, Hayriye, Hüsnüye, Kadriye, Kâmiye, Lütfüye, Nazmiye, Naciye, Nuriye, Nebiye, Necmiye, Refiye, Remziye, Rahmiye, Samiye, Sadiye, Seyfiye, Suphiye, Sabriye, Şevkiye, Şaziye, Şadiye, Şükriye, Ülviye, Vehpiye, Vasfiye, Zekiye, Zikriye.

d) AN eklenerek yapılanlar :

Keriman, Cavidan, Fahran.

e) ET eklenerek yapılanlar :

Atıfet, Fazilet.

f) AT eklenerek yapılanlar :

Nezahat, Sabahat, Semahat, Vecahat,

Burada dikkat edilirse Nezh'in i si, Sa-bihin ve Semih'in de i si a olarak değişmiştir.

g) DE hecesiyle yapılanlar :

Nadide, Hamide.

h) İYE harfleriyle yapılanlar :

Cemaliye, Muradiye, Yaşariye.

V — Çift kullanılan isimler :

Ahmet Nuri, Ali İhsan, Ali Naci, Ali Ri-za, Ali Osman, Demir Ali, Hasan Hüseyin, Hasan Tahsin, Hasan Zihni, Halil İbrahim, İsmail Hakkı, Mehmet Ali, Mehmet Emin, Osman Nuri, Ömer Faruk, Salim Sami, Zeke-riya Zihni.

Halk tarafından aslı bozularak kullanılan isimler : Erkek

Aliş — Aliş — Ali, Asan — Haso — Hasan, Aliş — Halil, Hisim — Hüseyin, İbrahim — İbo — İbrahim, İsmayıl — İsmail, Memiş — Memo — Mehmet, Mıstık — Mutu — Mutuş — Mustafa.

Kız isimleri

Barış — Bahriye, Fatoş — Famiş — Fatme — Patış — Fatma, Gülzarış — Gülizar, — Hayruş — Hayriye, Sadiş — Sadiye, Sabriş — Sabriye.

REKLAMLAR İÇİN EN İYİ VASITA
GAZETE VE DERGİLERDİR

GAZETE VE DERGİLER İÇİN DE
EN GÜVENİLİR ARACI
BASIN İLÂN KURUMU'DUR

GENEL MÜDÜRLÜK : İSTANBUL, Türk Ocağı Cad. No. 1 Kat 3;
Telefon: 22 43 84 - 22 43 85

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : İSTANBUL, Türk Ocağı Cad. No. 1 Kat 3;

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ANKARA, Ulus İşhanı "E" Bloku Kat 2
No. 41 Telefon : 10 58 17 — 10 57 87

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : İZMİR, İkinci Kordon Mimar Kemalettin
Cad. Küçük Kardiçali Han, Telefon, 23911

TELGRAF : BASINKURUMU

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ADANA, Abidinpaşa Cad. Remo İşhanı No. 46

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : BURSA, İnönü Cad. Aysanhan No. 20,
Telefon : 2552

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ESKİŞEHİR, Porsuk İşhanı Kat 2 No. 1;

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : KONYA, İstanbul Cad. Yusufpaşa Sokak Ter-
zioğlu Pasajı No. 1

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ZONGULDAK, Amele Birliği Pasajı No.
15- 16 Telefon : 2038

Yıllık abonesi: 10,
altı aylık abonesi: 5
liradır.
Yıllık dışı senelik abone:
3\$. 1£

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Vakit Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HINÇER

Sekreter: BORA HINÇER

ADRES: Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

Sermayesi 20.000.000 T. L. Merkezi: İstanbul

Şubeleri:

Istanbul	İzmir	Samsun
Beyoğlu	Ankara	Konya
Galata	Yenişehir	İskenderun
Kadıköy	(Ankara)	Mersin
Osmanbey	Adana	Bursa
Hasköy	Çapa	Bakırköy
Beyazıt	Edirne	

HERNEVİ BANKACILIK MUAMELÂTI-BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MUHABİRLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankorgen- İstanbul Şubeler: Bankor

(Folklor: 82)

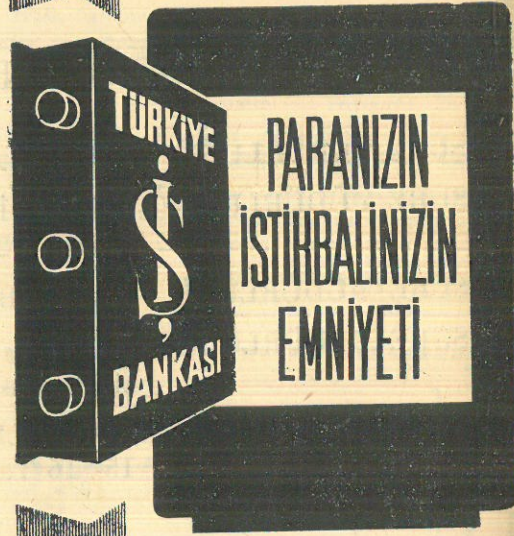
EMNİYET SANDIĞI'nın

Bursa'da ve Erenköy'de itina ile yapılmış konforlu APARTMAN Daireleri ile ZENGİN PARA ikramiyeleri talihlilerini bekliyor.

- Öğrenci hesaplarına TAHSİL BOYUNCA YATILI OKUL ve PARA İKRAMİYELERİ.
- YUVA TASARRUFU HESABI hakkında gişelerimizden izahat isteyiniz.

EMNİYET SANDIĞI

(Basın: 9924 — 84)

(Folklor: 83)

1962 yılında

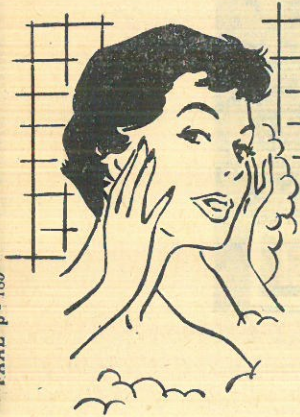
4 Çekilişte
1.900.000

LİRALIK
PARA İKRAMİYELERİ

AKBANK

Vadeli her 100 Vadesiz her 200 Liraya bir kura Numarası

(Folklor: 78)

FAAL p - 185

Terkibinde krem has-saları bulunan PURO TUVALET SABUNU

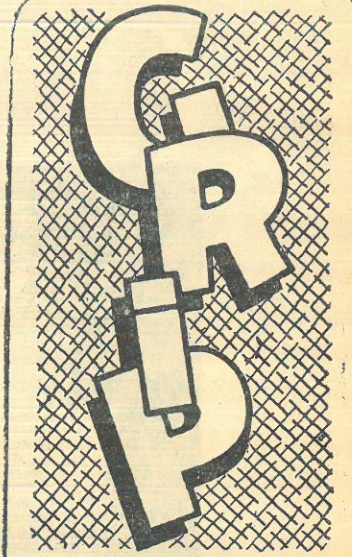
cildi temizler... besler... korur... çiçek gibi taze ve kadife gibi yumuşak yapar... cazibe ve güzelliğinizi artırır.

BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU

100 DE 100 SAFTIR

(Faal: 5381 — 79)

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN

Kullanınız

Aldığımız müstahzarın hakiki Gripin olduğunu anlamak için GRİPİN markasına bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN

günde 3 adet alınabilir.

(Faal: 5380 — 80)

(Reklamcılık: 3677 — 81)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EKİM 1962

İÇİNDEKİLER:

Türk Halk Oyunlarının Müzik Yapısı	Prof. Dr. Bülent TARCAN
Bilmecerin Yapısı	İsmet Zeki EYÜBOĞLU
Seferihisar Orta Oyunları (IX)	M. Necati ÖZSU
Sarıgöl Folkloru: Mehmet Bölükbaşı ve Ali Arab	Osman SAYGI
Gilgames Destanı ve Asur Masalları	M. Tahir ALANGU
Tulum Çalgısı	Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL
Safranbolu ve Kastamonu Efsaneleri (VI)	Sadi Y. ATAMAN
Evlenemiyen Kazaklar Rusya'ya Göç Etti	Bora HINÇER
Ercişli Emrah Üzerine	Nejat BİRDOĞAN
Kitaplar: "Türk Halk Musikisi Usulleri"	Safa TANGÖR
Âşık Kurbi	Mehmet Halit BAYRI
İki Konya Masalı Üç Kazanım var. Doğmadık Balaklar	Selçuk ES
Çukurovadan Türküler	İbrahim Zeki BURDURLU
Serik — Zaimler Köyünde Çapacılık	Yaşar GEZER
Göle Mânileri	Gündüz ARTAN

BİZE GELEN KİTAPLAR — CİLTLERİMİZ

SAYI: 159

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ